

KAZNENA DJELA PROTIV ČASTI I UGLEDA U DOMAĆOJ JURISPRUDENCIJI: DISTINKCIJA *PER SE* ILI *QUAESTIO FACTI*

*Doc. dr. sc. Nevena Aljinović **

UDK: 343.63(497.5)
343.63(497.5):341.231.14(4)
DOI: 10.3935/zpfz.76.1.3
Pregledni znanstveni rad
Primljeno: veljača 2026.

Pozitivnopravnim uređenjem hrvatski je zakonodavac korpus delikata protiv časti i ugleda sveo na binarni koncept zaštite, inkriminacijom solum uvrede i klevete. Pravo na čast i ugled intrinzične su odrednice dostojanstva imanentne svakom čovjeku i iako poimane kao sinonimi, suštinski se razlikuju u sukusu svoje određenosti, napose vrijednosnog suda ili činjeničnog supstrata. Autorica u radu analizira normativno uređenje kaznenih djela protiv časti i ugleda popraćeno kvalitativnom analizom sudske prakse s posebnim osvrtom na separaciju vrijednosnog suda kao obilježja uvrede i (neistinitog) činjeničnog supstrata kao sukusa klevete. Naime, za razliku od neistinitog činjeničnog navoda koji je podložan dokazivanju, vrijednosni sud ne počiva na postulatu dokazivosti tvrdnje koju sadržava, već na objektivnoj podobnosti da uvredljivom naravi prouzroči povredu časti drugoga, koja prosudba je uvijek quaestio facti. No, iz sudske prakse razvidno je da vrijednosni sud, kad derivira iz činjeničnog supstrata, na način da ga pojašnjava ili valorizira, čini cjelinu s činjeničnom tvrdnjom i smatra se potonjom. U radu se razmatra zaštita časti i ugleda u kontekstu javnog i političkog djelovanja, kao i okolnosti isključenja protupravnosti kaznenog djela uvrede počinjene u javnom interesu. Podredno su obrađeni sudski kriteriji za ostvarenje kvalifikacije pristupačnosti uvrede većem broju osoba te institut protutužbe kao fakultativni temelj za oslobođenje od kazne. U radu je korištena normativno-dogmatska analiza zakonskih odredbi kroz interpretaciju relevantne sudske prakse, popraćena teorijskom pregledom doktrine. Cilj

* Dr. sc. Nevena Aljinović, docentica Fakulteta za forenzičke znanosti, Sveučilište u Splitu, Ruđera Boškovića 33, 21 000 Split; naljinov@forenzika.unist.hr; ORCID ID: orcid.org/0000-0001-6557-2796

je rada eksplikacija sudske prakse u kontekstu normativnih odrednica verbalnih delikata protiv časti i ugleda.

Ključne riječi: verbalni delikti, uvreda, kleveta, vrijednosni sud, neistinita činjenična tvrdnja

1. UVODNO O ČASTI I UGLEDU**

Čast (lat. *honores*) i ugled (lat. *dignitas*) među najznačajnijim su neotuđivim, osobnim pravima. Njihovim konceptom još od antike bavila su se zvučna imena filozofske misli¹, a tijekom vremena zaštita i sadržaj navedenih prava nadopunjani su pravnim i moralnim normama. Još od antike pravne norme i moralni zahtjevi bili su usmjereni na suzbijanje “sramotnih ponašanja”. U rimskom pravu *iniuria* je podrazumijevala “namjernu povredu tjelesnog integriteta ili časti druge osobe”.² Tako su primjerice u starom Rimu sankcionirani slučajevi ponižavajućeg ponašanja, napose “uvreda nečijeg dobrog imena”³, “povreda dobrog glasa neke osobe”⁴, “napad na osobnost”⁵, ali i “omalovažavanje u očima drugoga”⁶ i “napad na tjelesni ili duševni integritet guranjem, udaranjem i sl.”⁷ Zakonik

** Ovaj rad nastao je u okviru projekta SVEJERKOV (šifra: IP-UNIST-21), koji financira Europska unija – NextGenerationEU.

¹ Zaštitom ugleda i časti bavili su se još u antici Sokrat, Heraklit, Demokrit, Platon, Aristotel, Seneka, Ciceron i drugi filozofi. Vidi Humin, O., *Honor and dignity of a person: the issue of criminal law protection*, Вісник Національного університету “Львівська політехніка”, Серія: Юридичні науки, (Bilten Nacionalnog politehničkog sveučilišta u Lavovu, Serija: Pravne znanosti), vol. 4, br. 36, 2022., str. 189.

² Škiljan, D., *Terminologija: pravo*, Latina et Graeca, vol. 1, br. 38, 1991., str. 71; Pezo, V. (ur.), *Pravni leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007., str. 446; Romac, A., *Rječnik rimskog prava*, Četvrto izdanje, Dominović, Zagreb, 2018., str. 150.

³ Riegler, E. M., *Begriff und Tatbestände der iniuria im römischen Recht*, Rechtswissenschaftliche Fakultät der Karl-Franzens-Universität Graz, Graz, 2016., str. 38.

⁴ Vidaković Mukić, M., *Opći pravni rječnik*, Narodne novine, Zagreb, 2006., str. 300.

⁵ Deibel, T., *The Civil Law and the Inner Self: Roman Iniuria and the Transformation of the Private Sphere*, Journal of Civil Law Studies, vol. 16, br. 1, 2024., str. 60.

⁶ Kunkel W.; Honsell H., *Verletzung der Persönlichkeit*, u: Honsell, H.; Mayer-Maly, T.; Selb, W. (ur.), *Römisches Recht*, 4. Aufl., Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, 1987., str. 370.

⁷ Heckscher, M., *Die Privatdelikte im römischen Recht*, Inaugural Dissertation, Plötz, Hamburg, 1875., str. 22. Vidi i Jaramaz Reskušić, I.; Pavičić, M., *Iniuria u rimskom pravu*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 18, br. 1, 2011., str. 223; Jaramaz-Reskušić, I., *Iniuria u pretklasičnom rimskom pravu: pojam i zaštita*, Zbornik

XII ploča, iako polazi od generične formulacije iniurije⁸, sadržavao je odredbu o kažnjavanju javne poruge, odnosno “sastavljanje ili pjevanje pjesme koja nekoga kleveta ili sramoti”.⁹ Javno mnijenje također je strogo osuđivalo djela i postupke koji su vodili do “povrede časti” (*existimatio minuitur*).¹⁰ Justinijanova Digesta također je sadržavala odredbe o povredi časti i ugleda riječima i djelima, predviđajući odgovornost za klevetu, obmanu i druga ponašanja usmjerena na povredu časti.¹¹ Zaštita časti ostvarivala se podnošenjem tužbe (lat. *actio iniuriarum aestimatoria*) i dosudom “globe” počinitelju u visini novčane naknade razmjerne težini nastupjele povrede.¹² Po svom karakteru *actio iniuriarum* bila je penalna tužba, usmjerena na zaštitu tri glavna pravna interesa: *corpus* (tijelo), *fama* (ugled) i *dignitas* (dostojanstvo)¹³, te je išla za izricanjem kazne počinitelju, a ne za naknadom štete.¹⁴ Novi vijek donio je dublju filozofsku analizu časti i ugleda¹⁵, a suvremena pravna literatura obiluje tekstovima posvećenim analizi različitih aspekta zaštite ovih osobnih prava pojedinca.

Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 61, br. 2, 2011., str. 546; Vujović, O., *Injurija i telesne povrede u zakonu XII tablica*, Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad, vol. 45, br. 1, 2011., str. 414 – 415.

- ⁸ Romac, A., *Rimsko pravo*, Pravni fakultet, Zagreb, 2002., str. 403. Vidi i Birks, P. B., *The early history of iniuria*, Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis, vol. 37, br. 2., 1969., str. 166; Vujović, *op. cit.* u bilj. 7, str. 420; Scolari, L., *Beneficium e iniuria Rappresentazioni del dono e dell'offesa nel De beneficiis di Seneca*, La Biblioteca di CC, Palermo, 2018., str. 136 – 139.
- ⁹ Humin, *op. cit.* u bilj. 1., str. 190. Vidi i Romac, *op. cit.* u bilj. 8, str. 404.; Horvat, M., *Rimsko pravo*, Pravni fakultet, Zagreb, 2008., str. 385.
- ¹⁰ Primjerice, verbalnu iniuriju predstavljali su slučajevi nazivanja slobodnoga rimskog građanina robom, svjesno podnošenje tužbe kojom se od drugoga potražuje isplata nepostojećeg duga, upućivanje nepristojnih riječi ženi ili djetetu (čime se posredno povrjeđivao ugled supruga/oca). Usp. Romac, *op. cit.* u bilj. 8, str. 405; Horvat, *op. cit.* u bilj. 9, str. 385; Pezelj, V.; Šarac, M., *O pravu osoba u rimskom i dalmatinskom statutarnom pravu*, Pravni fakultet, Split, 2021., str. 223.
- ¹¹ Deibel, *op. cit.* u bilj. 5, str. 61 – 62.
- ¹² Romac, *op. cit.* u bilj. 8, str. 404; Horvat, *op. cit.* u bilj. 9, str. 385 – 386; Riegler, *op. cit.* u bilj. 3, str. 27 – 29; Romac, *op. cit.* u bilj. 2, str. 150; Diaz-Bautista Cremades, A. A., *Personal injury claims*, Journal on European History of Law, vol. 11, br. 1, 2020., 45; Deibel, *op. cit.* u bilj. 5, str. 55 – 56.
- ¹³ Deibel, *op. cit.* u bilj. 5, str. 62.
- ¹⁴ Romac, *op. cit.* u bilj. 8, str. 405.
- ¹⁵ C. Beccaria, V. Voltaire, F. Bacon, T. Hobbes, B. Spinoza te poznati predstavnici njemačke klasične filozofije G. Hegel, I. Kant, L. Feuerbach i drugi značajni predstavnici filozofije znatno su pridonijeli dubljoj analizi problema časti i dostojanstva. Vidi Humin, *op. cit.* u bilj. 1, str. 189.

Čast i ugled usko su povezani pojmovi te, iako sadržajno različiti, deriviraju iz pojma ljudskog dostojanstva. Pojedini autori navode da je čast unutarne dostojanstvo inherentno čovjeku¹⁶, odnosno “subjektivno pravo na osobni osjećaj vrijednosti”¹⁷ i kao takvo predstavlja “referentnu točku” i izvor svih ljudskih prava.¹⁸ Ugled je, s druge strane, “procjena kvalitete ponašanja i aktivnosti pojedinca koje provodi društvo”¹⁹, odnosno priznanje ljudskoga dostojanstva od strane drugih. *Bojanić* kao referentnu točku pojmovnog određenja časti i ugleda separira faktično, odnosno normativno poimanje.²⁰ U kontekstu prvo navedenoga, čast i ugled promatraju se kao socijalno-psihološki fenomen, pri čemu se čast određuje kao “subjektivni osjećaj vrijednosti”, dok je ugled “predodžba o vrijednosti pojedinca u očima drugih”.²¹ No, problematična priroda faktičnog poimanja ovih vrijednosnih sudova leži u percepciji i potencijalnim odstupanjima subjektivne i objektivne zbilje. Drugim riječima, u kontekstu subjektivnog poimanja vlastita osjećaja vrijednosti, moguće je da ga pojedinac precjenjuje, odnosno podcjenjuje ili da je isti u potpunosti izostao.²² S druge strane, ugled koji pojedinac uživa u očima drugih može biti rezultat koincidirajućih faktora koji dovode do “neprijemno dobrog” ili “neprikladno lošeg” ugleda.²³ Iz navedenih je razloga, prema mišljenju većine autora, primjerenije normativno određenje navedenih pojmova, odnosno čast kao subjektivno pravo na osobni osjećaj vrijednosti, a ugled kao priznanje ljudskog dostojanstva od drugih.²⁴ Nije isključena ni kombinacija faktičnog i normativnog shvaćanja, pri

¹⁶ Pezo, V. (ur.), *Pravni leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007., str. 177.

¹⁷ Galiot, M.; Brzić Bahun, V., *Novinari kao odgovorne osobe kod povrede časti i ugleda*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 45, br. 1, 2024., str. 181.

¹⁸ Ishchenko, M., *The right to honor and dignity: the moral-ethical and legal aspects*, Visegrad Journal on Human Rights, 2018., str. 99.

¹⁹ Donnelly, R. C., *History of Defamation*, Wisconsin Law Review, br. 1, 1949., str. 99. Vidi i Novaković, F., *The Crime of Defamation in 19th Century Europe*, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 31, br. 1, 2024., str. 184.

²⁰ Bojanić, I., *Kaznena djela protiv časti i ugleda de lege lata i moguće promjene de lege ferenda*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 17, br. 2, 2010, str. 627.

²¹ *Ibid.*, str. 628.

²² *Ibid.*

²³ *Ibid.*

²⁴ Bojanić, *op. cit.* u bilj. 20, str. 628; Herceg Pakšić, B., *Quo vadis, sramoćenje? O (ne) opravdanosti umanjenja opsega kaznenopravne zaštite časti i ugleda u Republici Hrvatskoj – povijesni, pozitivnopravni i poredbeni argumenti*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 42, br. 3, 2021., str. 802; Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Turković, K.; Munivrana Vajda, M.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Roksandić

čemu se subjektivnoj odrednici pridružuje objektivna dimenzija, koja sinteza uvijek predstavlja *quaestio facti*.²⁵

1.1. Dekriminalizacija kaznenih djela protiv časti i ugleda i kolizija sa slobodom izražavanja misli

Nerijetka su zagovaranja da se kaznena djela protiv časti i ugleda ekstrahiraju iz domene kaznenog prava i primarno rješavaju u okviru instituta naknade štete građanskopravne naravi, odnosno da se takva ponašanja dekriminaliziraju²⁶, s obzirom na to da se adekvatna zaštita može pružiti primjenom instrumenata građanskog prava.²⁷ U prilog navedenoj dekriminalizaciji ističe se da se kaznenim djelima protiv časti i ugleda (neosnovano) sužava sloboda izražavanja. Odnosno, da kaznenopravna zaštita ugleda i časti zrcali potencijalnu koliziju sa slobodom mišljenja i izražavanja misli.²⁸ Sloboda mišljenja i izražavanja misli, zajamčena čl. 38. Ustava RH, obuhvaća slobodu tiska, drugih sredstava priopćavanja, slobodu govora i javnog nastupa. Sloboda izražavanja obuhvaća ne samo slobodu mišljenja te slobodu primanja i širenja informacija i ideja koje su povoljno općeprihvaćene već i kritičke i vrijednosne sudove, uključujući one koji mogu biti uvredljivi, šokantni ili uznemirujući, jer demokratsko društvo počiva na pluralizmu stajališta i toleranciji različitosti.²⁹ No, ta sloboda nije apsolutna, već

Vidlička, S., *Kazneno pravo – Posebni dio*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2018., str. 180; Bojanić, I., *Zaštita časti i ugleda i sloboda izražavanja misli u novom Kaznenom zakonu*, u: Krapac, D. (ur.), *Profili hrvatskog kaznenog zakonodavstva*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2014., str. 68.

²⁵ Bojanić, *op. cit.* u bilj. 20, str. 628; Cvitanović, *et al.*, *op. cit.* u bilj. 24, str. 180.

²⁶ Phiri, C., *Criminal Defamation Put to the Test: A Law and Economics Perspective*, University of Baltimore Journal of Media Law & Ethics, vol. 9, br. 1, 2021., str. 63.

²⁷ *A contrario*, Herceg Pakšić upozorava da je građanskopravna zaštita kroz mehanizam naknade štete odrednica angloameričkoga pravnog sustava, pri čemu izricanje novčanih „kaznenih odšteta“ (engl. *exemplary damages*) ima odraz generalnopravne prevencije čiji učinak nije građanskopravne, već kaznene naravi. Vidi Herceg Pakšić, B., *Quo vadis, sramočenje? O (ne)opravdanosti umanjena opsega kaznenopravne zaštite časti i ugleda u Republici Hrvatskoj – europski standardi kao smjernice za uređenje*, Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 43, br. 1, 2021., str. 140.

²⁸ Cvitanović, *et al.*, *op. cit.* u bilj. 24, str. 181; Herceg Pakšić, *op. cit.* u bilj. 24, str. 801.

²⁹ ESLJP još je 1976. konstatirao da se sloboda izražavanja iz čl. 10. EKLJP-a ne primjenjuje samo na informacije ili ideje koje su povoljno prihvaćene ili se smatraju bezopasnima ili izazivaju ravnodušnost, već i na one koje vrijeđaju, šokiraju ili uznemiruju. Vidi *Handyside v. UK*, zahtjev br. 5493/72, presuda od 7 prosinca 1976., § 49. Vidi i U-III/3933/2017 od 14. listopada 2021.

je podložna ograničenjima propisanim Ustavom i zakonom, koja moraju biti razmjerna legitimnom cilju. Pri ocjeni povrede slobode izražavanja potrebno je sagledati sadržaj i kontekst spornih izjava, te razlikovati dopuštenu kritiku od uvrede i klevete koja može imati obilježja kaznenog djela.³⁰ Stoga, ova (naizgled) kolizija ne predstavlja sraz dvaju apsolutnih prava, već se radi o relativnim pravima podložnima ograničenjima u opsegu realizacije njihova sadržaja. Drugim riječima, opseg zadiranja u navedena prava često je pitanje slobodne prosudbe, pri čemu sudovi moraju odvagnuti sukobljene interese pojedinaca i zajednice.³¹ Slijedom navedenoga, opravdano je kriminalnopolitičko stajalište zakonodavca da kaznena djela protiv časti i ugleda zadrži u kaznenom zakonodavstvu.³² Kaznena odgovornost za povredu časti i ugleda u skladu je i s odredbom čl. 10. st. 2. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: EKLJP)³³, prema kojoj sloboda izražavanja može biti ograničena i podvrgnuta kaznama propisanim zakonom koje su u demokratskom društvu nužne radi zaštite (drugih) specifičnih interesa, *inter alia*, ugleda ili prava drugih osoba.³⁴ Danas gotovo sve suvremene države pružaju neki oblik kaznenopravne zaštite od neopravdanih napada na čast i ugled, iako se pravna terminologija koja se rabi za povredu navedenih prava razlikuje među jurisdikcijama.³⁵ Primjerice, za radnje inkriminirane kaznenim djelom protiv časti i ugleda na engleskom govornom području uvriježio se monolitan krovni naziv *defamation*.³⁶

³⁰ U-III/3946/2011, 11. prosinca 2014.

³¹ Omejec, J., *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Europskog suda za ljudska prava, Strasbourgski acquis*, 2. dopunjeno izdanje, Novi informator, Zagreb, 2014., str. 852; Herceg Pakšić, *op. cit.* u bilj. 24, str. 801.

³² No, isključivo novčano sankcioniranje za kaznena djela protiv časti i ugleda po težini ih približava prekršajima, iako njihovo pozicioniranje unutar odredbi Kaznenog zakona upućuje na njihovu pojačanu društvenu opasnost u odnosu na prekršaje. Vidi Turković, K.; Kurtović Mišić, A.; Bojanić, I.; Munivrana Vajda, M.; Mrčela, M.; Nola, S.; Roksandić Vidlička, S.; Tripalo, D.; Maršavelski, A., *Komentar kaznenog zakona*, Narodne novine, Zagreb, 2013., str. 203.

³³ Zakon o potvrđivanju Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Protokola br. 1., 4., 6., 7., i 11. uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine, br. 18/1997.

³⁴ Novoselec, P., *Zaštita časti i ugleda u novom Kaznenom zakonu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 66, br. 4, 2016., str. 443 – 444.

³⁵ Phiri, *op. cit.* u bilj. 26, str. 49.

³⁶ No, pojedini autori tvrde da se termin *defamation* odnosi (samo) na teško sramoćenje. Vidi Maršavelski, A.; Juras, D., *Kritička analiza prijedloga pete novele Kaznenog zakona*, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 26, br. 2, 2019., str. 542; Novoselec, *op. cit.* u bilj. 34, str. 453.

2. KAZNENOPRAVNA ZAŠTITA ČASTI I UGLEDA: NORMATIVNI OKVIR I IMPLEMENTACIJA U SUDSKOJ PRAKSI

Pravo na čast i ugled kao osobno, neimovinsko i neotuđivo pravo osobe zaštićeno je Ustavom RH³⁷ i mnogobrojnim međunarodnim dokumentima, napose UN-ovom Općom deklaracijom o ljudskim pravima³⁸, Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima³⁹ te EKLJP-om.⁴⁰ Posebna zaštita časti i ugleda pruža se odredbama Kaznenog zakona⁴¹, inkriminacijom ponašanja kojima se navedena dobra povređuju. Korpus posebne Glave XV. KZ-a trenutačno obuhvaća (samo) dva kaznena djela: uvredu kojom se povređuje čast kao osjećaj unutarnje vrijednosti (čl. 147. KZ-a) i klevetu kojom se povređuje ugled pojedinca u društvu (čl. 149. KZ-a).⁴² Dakle, hrvatski zakonodavac usvaja dualistički pojam časti koja u širem smislu obuhvaća pravo na osobni osjećaj vrijednosti (čast u užem smislu) i priznanje ljudskog dostojanstva od strane drugih (ugled), kao dva aspekta jednoga zaštićenog pravnog dobra.⁴³ Iako se radi o pojmovima koji deriviraju iz ljudskog dostojanstva, navedeni

³⁷ Ustav RH, Narodne novine, br. 56/1990, 135/1997, 113/2000, 28/2001, 76/2010, 5/2014. Čl. 35. Ustava jamči svakomu poštovanje i pravnu zaštitu osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti.

³⁸ Opća deklaracija o ljudskim pravima od 10. prosinca 1948., Narodne novine, Međunarodni ugovor, br. 12/09 (27. 11. 2009.), Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima, čl. 12. „(1) Nitko ne smije biti podvrgnut samovoljnom miješanju u njegov privatni život, obitelj, dom ili dopisivanje, niti napadima na njegovu čast i ugled. (2) Svatko ima pravo na zakonsku zaštitu protiv takvog miješanja ili napada.“

³⁹ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima od 16. prosinca 1966., Čl. 17. glasi: „(1) Nitko ne smije biti podvrgnut samovoljnom ili nezakonitom miješanju u njegov privatni život, obitelj ili dopisivanje, niti nezakonitim napadima na njegovu čast ili ugled. (2) Svatko ima pravo na pravnu zaštitu protiv takvog miješanja ili napada.“

⁴⁰ Čl. 8. st. 1. glasi: „Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.“

⁴¹ Kazneni zakon, Narodne novine, br. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021, 114/2022, 114/2023, 36/2024, 136/2025 (dalje u tekstu: KZ).

⁴² Kazneno djelo teškog sramoćenja brisano je čl. 11. Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona od 13. prosinca 2019. godine (Narodne novine, br. 126/19). Vidi i Galiot, Brizić Bahun, *op. cit.* u bilj. 17, str. 185.

⁴³ Badrov, S., *Kaznena djela protiv časti i ugleda u hrvatskom kaznenom pravu*, Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja, vol. 41, br. 84, 2007., str. 62.

pojmovi nisu istoznačnice i kriteriji njihove separacije razgrađeni su kroz sudsku praksu.

U nastavku rada razmatra se normativno uređenje kaznenih djela uvrede i klevete kroz implementaciju u sudskoj praksi, pri čemu se autorica referira na bitne odrednice koje čine sukus navedenih kaznenih djela.

2.1. Kaznenopravno uređenje uvrede kroz analizu sudske prakse

Uvredom (lat. *iniuria*) povređuje se čast, odnosno osjećaj unutarnje vrijednosti. Predstavlja negativan vrijednosni sud o nekoj osobi⁴⁴, no procjena uvredljivosti sadržaja ne ovisi o (subjektivnoj) validaciji privatnog tužitelja već se određuje primjenom (objektivnog) kriterija “prosječnog čovjeka”⁴⁵, odnosno shvaćanja određene sredine.⁴⁶ Važno je da se objektivno radi o uvredljivom sadržaju za svakog prosječnog građanina, a ne samo za privatnog tužitelja.⁴⁷ Dakle, značenje izrečenog sadržaja ne ocjenjuje se uvredljivim, kao negativno, nedolično i omalovažavajuće mišljenje u vidu nepovoljnog vrijednosnog suda o drugoj osobi prema subjektivnom stajalištu osobe koja se smatra uvrijeđenom, već prema objektivnim kriterijima.⁴⁸ Kada sud utvrdi da inkriminirane riječi ne ispunjavaju objektivne kriterije za omalovažavanje časti i ugleda, oslobodit će okrivljenika optužbe.⁴⁹ Tako je Vrhovni sud RH (dalje: VSRH) oslobodio optužbe okrivljenu za kvalificirani oblik uvrede da je na vanjskoj terasi hotela privatnoj tužiteljici ispred više djelatnika hotela i gostom rekla “za tebe ovdje nema mjesta, sačekaj da ja popijem kavu i popušim cigaretu, pa kad odem ti ćeš si moći sjesti”.⁵⁰ Inkriminirani izrazi po mišljenju VSRH-a “nisu predstavljali negativan sud o vrijednosti privatne tužiteljice, koji bi prema objektivnim,

⁴⁴ Mardi, H. H.; Made, W.; Tomy, M.; Sholikhin, R. A., *Criminal responsibility of the press for defamation*, Russian Journal of Agricultural and Socio-Economic Sciences, vol. 156, br. 12, 2024., str. 24; Syarif, N.; Kombi, E., *Juridical Review of Criminal Acts of Defamation*, Pranata Hukum, vol. 17, br. 1, 2022., str. 50; Donnelly, *op. cit.* u bilj. 19, str. 99.

⁴⁵ Slično Syarif, Kombi, *op. cit.* u bilj. 44, str. 50. Vidi Županijski sud u Zagrebu, Kž 410/2023-3 od 5.svibnja 2023.

⁴⁶ Pavišić, B.; Grozdanić, V.; Veić, P., *Komentar kaznenog zakona*, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 515.

⁴⁷ Županijski sud u Zagrebu, Kž-335/2018-2 od 3. travnja 2018.

⁴⁸ Županijski sud u Varaždinu, Kž 60/03 od 25. veljače 2003.

⁴⁹ VSRH, Kzz 21/2011-3 od 26. listopada 2011.

⁵⁰ *Ibid.*

a ne subjektivnim kriterijima, omalovažavao privatnu tužiteljicu povređivanjem njene časti i ugleda, već se može raditi tek o nepristojnom ponašanju”, koje pak nije obilježje bića kaznenog djela uvrede.⁵¹ To što se inkriminiranim riječima “privatna tužiteljica osjećala uvrijeđenom, nije relevantno u smislu postojanja kaznenog djela jer subjektivni osjećaj vrijednosti neke osobe ne može biti predmet zaštite kod kaznenog djela uvrede, već se mora raditi o časti u objektivnom smislu, kao vrijednosti koja pripada svakom pojedincu u određenoj sredini”.⁵²

Dakle, za kazneno djelo uvrede iz čl. 147. KZ-a nužno je da se radi o negativnom vrijednosnom sudu o određenoj osobi koji predstavlja izražavanje nepoštovanja dostojanstva te osobe, koje je objektivno podobno za prouzročenje uvrede. Stoga sud u obrazloženju presude treba navesti razloge jesu li sporni navodi pogrdni, uvredljivi ili se njima podcjenjuje tuđe dostojanstvo, ili nisu takve naravi.⁵³ Odnosno, sud mora navesti razloge zašto su određeni sadržaji uvredljivi ili zašto nisu.⁵⁴

Temeljni oblik uvrede nije pobliže određen već je sveden na generalnu klauzulu “tko uvrijedi drugog”. Pritom se misli na izricanje negativnog vrijednosnog suda koji “prelazi granice dopuštenog izražavanja”⁵⁵, “prelazi granice opće prihvaćene komunikacije i vrijeđa dostojanstvo druge osobe”⁵⁶, odnosno predstavlja “grubu nepristojnost ili primitivizam”.⁵⁷ Uvreda se može počinuti upućivanjem negativnog vrijednosnog suda izravno adresatu (“ti si beskičmenjak i varalica”) ili neposredno trećoj osobi (“on je beskičmenjak i varalica”).⁵⁸ Pritom je važno da se uvredljivi “izričaj ili postupak jasno odnosi na osobu kojoj je upućen”.⁵⁹ No, kazneno djelo uvrede može se počinuti i prema poimenično neodređenoj osobi, ako se iz svih okolnosti slučaja može razabrati na koga se uvredljivi postupak ili izričaj odnosi.⁶⁰ Tako je u situaciji kada je optuženik na svom *Facebook* profilu objavio inkriminirani post upućen “dvojici birtijaša”, s obzirom na sve okolnosti slučaja, bilo razvidno da je upućen vlasnicima ugostiteljskog objekta koji imaju

⁵¹ *Ibid.*

⁵² *Ibid.*

⁵³ Županijski sud u Dubrovniku, Kž-79/2021 od 28. rujna 2023.

⁵⁴ *Ibid.*

⁵⁵ VSRH, Kzz 25/1991-2 od 13. siječnja 1993.

⁵⁶ U-III/6001/2021, 13. prosinca 2023.

⁵⁷ Općinski sud u Splitu, P2-1179/10 od 24. srpnja 2014.

⁵⁸ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 34, str. 452.

⁵⁹ Županijski sud u Zagrebu, Kž-600/2023-5 od 23. siječnja 2024.

⁶⁰ *Ibid.*

svojestvo “birtijaša”. Dakle, iako u svome izričaju okrivljenik eksplicitno nije naveo identitet osoba, njihov se identitet mogao razabrati i odrediti.⁶¹

Uvreda može obuhvatiti izgovorene i pisane riječi, znakove, simbole, slike, karikature i fotografije⁶² kojima se “objektivno vrijeđa čast i ugled druge osobe, omalovažava je, ismijava i izruguje se njenim ljudskim vrijednostima”.⁶³ Stoga se u praksi kao modaliteti ostvarenja uvrede navode verbalna uvreda (izgovorene riječi), simbolička uvreda (znacima)⁶⁴ te realna ili tvorna uvreda⁶⁵ (fizičko djelovanje na tijelo druge osobe).⁶⁶

Izgovorene riječi mogu obuhvaćati i potencijalne psihijatrijske dijagnoze, npr. da je drugi “luđak”, “psihopat”, “bolesnik”, “idiot”, “kreten” i sl.⁶⁷ Tako je za kazneno djelo uvrede osuđena optuženica koja je za privatnog tužitelja, kao suca, izjavila da je psihopat.⁶⁸ Iako je optuženica (u svojoj žalbi na odluku predmetnog suca) istaknula da riječ psihopat nije uvreda jer se radi o provjerljivoj činjeničnoj tvrdnji, a ne vrijednosnom sudu, drugostupanjski je sud konstatirao da “bez obzira na to što riječ psihopat sama za sebe predstavlja provjerljivu činjenicu, ona se u slučaju ocjene da li se radi o kaznenom djelu uvrede ili klevete odnosno da li se radi o činjenici ili vrijednosnom sudu mora tumačiti u kontekstu u kojem je izrečena”.⁶⁹ Vrijednosni sudovi predstavljaju subjektivnu ocjenu druge osobe, a to prema važećoj sudskoj praksi mogu biti i tobožnje psihijatrijske dijagnoze, npr. da je drugi “idiot”, “psihopat”, “osoba upitne kognitivne sposobnosti u smislu zdravorazumskog funkcioniranja”.

⁶¹ *Ibid.* A *contrario* nije ostvareno biće kaznenog djela uvrede ako nije usmjerena na određenu osobu kojoj bi inkriminirani izričaj mogao naškoditi časti i ugledu, niti je takvu osobu iz takvog izričaja moguće odrediti. Vidi Novoselec, P., *Sudska praksa*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 14, br. 1, 2007., str. 297.

⁶² Donnelly, *op. cit.* u bilj. 19, str. 99. Vidi Županijski sud u Zagrebu, Kž-600/2023-5 od 23. siječnja 2024.; Županijski sud u Varaždinu, Kž-429/2020-3 od 1. prosinca 2020.; Županijski sud u Bjelovaru, Kž-326/2016-4 od 30. ožujka 2017.

⁶³ Županijski sud u Zagrebu, Kž 410/2023-3 od 5. svibnja 2023.

⁶⁴ Npr. pokazivanje srednjeg prsta vozaču u drugom vozilu zbog nesuglasica u prometu (Općinski prekršajni sud u Splitu, Pp - 6686/2022-2 od 17. studenoga 2022.).

⁶⁵ Npr. jednokratani udarac otvorenim dlanom o rame druge osobe (Općinski prekršajni sud u Splitu, Pp-1498/2021-6 od 19. svibnja 2023.).

⁶⁶ Usp. Cvitanović, *et al.*, *op. cit.* u bilj. 24, str. 188 – 189; Garačić, A., *Kazneni zakon u sudskoj praksi, Posebni dio*, Drugo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Organizator, Zagreb, 2009., str. 340 – 341.

⁶⁷ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 34, str. 451.

⁶⁸ Županijski sud u Varaždinu, Kž-429/2020-3 od 1. prosinca 2020.

⁶⁹ *Ibid.*

Sud je konstatirao da iznošenje navedenih inkriminacija u kontekstu nezadovoljstva načinom suđenja predmetnog suca nije i ne može biti činjenični sud, već vrijednosni sud o njegovu radu zbog osobnog nezadovoljstva okrivljenice načinom njegova rada kao suca.⁷⁰ “Nazivati nekog psihopatom, sugerirati da je osoba koja se voli izivljavati, nazivati njegove kognitivne sposobnosti upitnim u smislu zdravorazumskog funkcioniranja nedvojbeno je uvredljivo za čast i ugled svake osobe, a ne samo privatnog tužitelja kao sudca.”⁷¹ Također, izjavljivanje za drugoga da je “bolesnik, koji treba psihijatrijsko liječenje” predstavlja “objektivno iskoračenje iz zone opće prihvaćene i poželjne komunikacije između dvije odrasle osobe, čime je počinitelj ušao u zonu kažnjivog ponašanja jer je nedvojbeno istim riječima iskazao negativan vrijednosni sud o privatnom tužitelju na način da je time podcijenio dostojanstvo druge osobe”.⁷² *A contrario*, okrivljenik je proglašen krivim za klevetničku tvrdnju (a ne za uvredu) jer je za privatnog tužitelja izjavio da je duševno bolesna osoba.⁷³ Da se u konkretnom slučaju ne radi o vrijednosnom sudu već o činjeničnoj tvrdnji za sud proizlazi iz okolnosti da “okrivljenik ni u kom slučaju nije mogao znati da je privatni tužitelj duševno bolesna osoba jer bi za takvu tvrdnju trebao posjedovati liječnička znanja”⁷⁴, stoga je svjesno iznio inkriminiranu tvrdnju znajući da je ona neistinita. S obzirom na to da okrivljenik nije uspio dokazati da je svoju tvrdnju temeljio na nekoj objektivnoj činjenici, niti je iz spisa predmeta proizašlo da se privatni tužitelj ikada liječio na psihijatrijskoj ustanovi, sud je utvrdio da je podnositelj počinio klevetu iznoseći za privatnog tužitelja neistinitu tvrdnju o njegovoj duševnoj bolesti, pri čemu je bio svjestan neistinitosti te tvrdnje.⁷⁵

Nadalje, uvredu predstavlja nazivanje drugoga “idiotom i nenormalnim čovjekom”.⁷⁶ Naime, “riječ idiot ima vrlo jasno značenje i dolazi iz starogrčkog jezika – *idiotes* što znači nestručnjak, neznalica, šeptrlja, a označava i slaboumnost, tupoglavost, glupost, a kroz povijest postaje i oznaka duševno zaostalog čovjeka, pa čak i u kolokvijalnom razgovoru ona ne mijenja svoje značenje, već je sinonim za sve već gore navedene osobine neke osobe”.⁷⁷ Prema tome, “reći za nekoga da je idiot, nikako ne može biti dobronamjerno, niti simpatično, niti

⁷⁰ *Ibid.*

⁷¹ *Ibid.*

⁷² Općinski sud u Rijeci, K-51/2015-89 od 27. siječnja 2020.

⁷³ Županijski sud u Bjelovaru, Kž-245/03-2 od 23. listopada 2003.

⁷⁴ *Ibid.*

⁷⁵ *Ibid.*

⁷⁶ Općinski sud u Zagrebu, Pn-701/02 od 15. listopada 2002.

⁷⁷ Općinski sud u Zagrebu, K-51/14 od 30. lipnja 2014.

se može opravdati konstatacijom da se radi o izrazu koji se kolokvijalno upotrebljava u svakodnevnom razgovornom jeziku i koje ima i pozitivnu konotaciju ako se promatra lik kneza Miškina iz djela Dostojevskog.⁷⁸

Kazneno djelo uvrede počinila je okrivljena koja je putem društvene mreže *Youtube* iznijela uvredljive i omalovažavajuće navode o privatnom tužitelju, nazivajući ga teletabisom, prevarantom, kriminalcem, što je dovelo do narušavanja njegova ugleda i časti.⁷⁹ Uvreda je počinila i optuženica koja je putem mobitela uputila uvredljive riječi privatnoj tužiteljici nazivajući je “obična četnička štraca”.⁸⁰ Negativni vrijednosni sud iznio je optuženik kada je privatnu tužiteljicu nazivao lošom mentoricom, temu promašenom, a završni rad koji je mentorirala naveo lošim primjerom, odnosno nazivao ga “lošom priručnom kuharicom”, a koje potonje riječi “figurativno samo naglašavaju i upotpunjuju negativan vrijednosni sud optuženika u odnosu na privatnu tužiteljicu”.⁸¹ Uvreda je počinio okrivljenik kada je na javnome skupu za drugoga kazao da je “pravi pravcati žohar”.⁸²

Ponekad inkriminirani navodi *per se* predstavljaju uvredljiv sadržaj podoban da naštetiti ugledu i časti osobe na koju se odnosi, bez potrebe za detaljnijom analizom sadržaja i konteksta u kojem su izrečeni.⁸³ Riječi “Je*** ti mater” i “Govno jedno” objektivno su uvredljive i predstavljaju omalovažavanje privatnog tužitelja i vrijeđanje njegovih osjećaja prema majci. Predmetne riječi su “neprihvatljive i uvredljive za sve ljude u bilo kojoj sredini te prema objektivnom kriteriju izražavaju negativno mišljenje u vidu nepovoljnog vrijednosnog suda o drugoj osobi”.⁸⁴ No, u pravilu se sadržaj spornog teksta tumači s obzirom na

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ Županijski sud u Osijeku, Kž-464/2023-7 od 9. veljače 2024.

⁸⁰ Županijski sud u Osijeku, Kž-318/2023-4 od 19. listopada 2023.

⁸¹ Županijski sud u Osijeku, Kž-197/2023-4 od 2. lipnja 2023.

⁸² Općinski sud u Pazinu, K-85/08-39 od 2. ožujka 2010.

⁸³ Općinski kazneni sud u Zagrebu, K-1451/18-16 od 30. lipnja 2020.

⁸⁴ Županijski sud u Slavonskom Brodu, Kž-93/2018-2 od 17. svibnja 2018. Zanimljivo je da u ovom predmetu ni prvostupanjski ni drugostupanjski sud nisu prihvatili obranu optuženika gdje se pozivao na funkcionalni imunitet propisan Zakonom i Poslovníkom gradskog vijeća. No, u povodu ustavne tužbe Ustavni sud konstatirao je da je osporenim presudama podnositelju povrijeđeno ustavno pravo na pravično suđenje zajamčeno čl. 29. st. 1. Ustava, jer se imunitet neodgovornosti članova predstavničkih tijela odnosi i na izjave dane na sjednicama predstavničkih tijela, stoga se ne mogu pozvati na kaznenu odgovornost. (U-III/2505/2018 od 10. ožujka 2020., Ustavni sud je pritom uputio na svoju raniju odluku, U-III-2398/2013 od 30. ožujka 2016. toč. 6.1. – 6.4.).

način izražavanja i kontekst u kojem su vrijednosni sudovi negativističkog naboja izrečeni, stoga uvreda postoji kada sadržaj inkriminirane izjave jasno upućuje na to da je okrivljenik označio privatnog tužitelja u pogrdnom, omalovažavajućem i uvredljivom smislu te da mu je namjera bila omalovažiti osobu tužitelja ne poštujući njegovo ljudsko dostojanstvo.⁸⁵ Tako je prvostupanjski sud argumentirano obrazložio kako se izraz “torbarenje”, koji znači muljanje, mešetarenje, nezakonito poslovanje i kojim se može uvrijediti drugoga, u kontekstu cjelokupne izjave okrivljenika, ne odnosi na osobu privatnog tužitelja, već na način kako se vode projekti izgradnje spomenika Domovinskoga rata.⁸⁶ Stoga, prema mišljenju suda, iako je nedvojbeno da inkriminirane riječi u izjavi okrivljenika sadržavaju u sebi verbalnu kritiku načina prikupljanja novca i realizacije projekata koji nose obilježja Domovinskoga rata, “u predmetnoj izjavi okrivljenika nema nikakvog nasrtaja na obiteljski život ili osobu privatnog tužitelja koji, kada se prihvatio organizacije takvih projekata, treba biti svjestan da će njegov rad biti pod određenom pojačanom lupom javnosti, osobito braniteljskih udruga, pa i na neugodan način i kao takav dužan je trpjeti i grublja propitivanja javnosti o načinu realizacije predmetnih projekata”.⁸⁷ Također, ne predstavlja uvredu izjava optužene dana u svjedočkom iskazu u kaznenom predmetu u kojem je navela za privatnog tužitelja: “Meni je sada teško biti ovdje pored okrivljenika, ja bih se najradije isповраćala na njega.”⁸⁸ Naime, prvostupanjski je sud zaključio da optužena, kad je u sklopu svog svjedočkog iskaza dala inkriminiranu izjavu, nije postupala s ciljem da uvrijedi privatnog tužitelja.⁸⁹ U kontekstu cjelokupnog događaja u kojem je inkriminirana izjava iznesena, “a posebno činjenica da je svjedočki iskaz optužene dat vrlo opširno, onda je očito da ta izjava predstavlja samo jednu uzgrednu i nebitnu opasku, a iz načina kako je izgovorena je razvidno da se radilo o jednoj spontanoj emotivnoj reakciji u kojoj se optužena kritički osvrnula na postupke privatnog tužitelja koji je u tom postupku bio optuženik, te je tom izjavom izrazila svoje trenutno negodovanje i subjektivne osjećaje spram privatnog tužitelja”.⁹⁰

A contrario za uvredu je osuđen počinitelj koji je tijekom gostovanja u emisiji nekoliko puta uporabio navod “amoralni familijarizam” aludirajući na nepotizam i koruptivno djelovanje u okviru Društva hrvatskih filmskih redatelja te

⁸⁵ VSRH, Kzz 33/2006-5 od 23. rujna 2009.

⁸⁶ Županijski sud u Bjelovaru Kž-101/2023-4 od 14. veljače 2024.

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ Županijski sud u Zagrebu, Kž-97/2019-2 od 5. veljače 2019.

⁸⁹ *Ibid.*

⁹⁰ *Ibid.*

dovodeći u pitanje podobnost i sposobnost aktualnog predsjednika navedenog društva s obzirom na problematiziranja oko nostrifikacije njegove diplome.⁹¹ Sud je konstatirao da korištena sintagma “amoralni familijarizam” uz opis nepotističke, organizirane, koruptivne djelatnosti, gdje se ide po obiteljskoj i drugoj liniji te izražavanje sumnje u sposobnosti privatnog tužitelja da bude predsjednik Društva hrvatskih filmskih redatelja s obzirom na nasljeđe obitelji kojoj pripada, predstavljaju kazneno djelo uvrede.⁹² Sud je naglasio da je “takav opis privatnog tužitelja i obitelji kojoj pripada, sa dodatno izraženom sumnjom i epitetima”, s obzirom na način na koji su izgovorene riječi bile shvaćene i prihvaćene u sredini u kojoj su izrečene, doista bio uvredljiv.⁹³

No, neće se raditi o kaznenom djelu uvrede, već prijetnje, kada su oštećenici potvrdili da je (doduše) bilo izgovoreno obostranih uvreda, ali iz njihovih iskaza proizlazi da je optuženik više puta glasno rekao “da će ih ubiti i nabiti u jame”, a s obzirom na cjelokupni događaj i poremećene susjedske odnose, oštećenici su zbog inkriminiranih izričaja pozvali policiju zbog straha za vlastiti život (a ne zbog povrede časti).⁹⁴ Međutim, kada je počinitelj u cilju da preplaši i uvrijedi oštećenika rekao “Lopove, ubit ću te” koje je riječi ponovio više puta, počinio je u idealnom stjecaju kazneno djelo uvrede iz čl. 147. st. 1. KZ-a i kazneno djelo prijetnje iz čl. 139. st. 2. KZ-a.⁹⁵

2.1.1. Oblik krivnje

U kontekstu oblika krivnje, uvreda je namjerni delikt, što znači da na strani počinitelja mora postojati znanje (počinitelj je svjestan da njegova izjava ili radnja predstavlja omalovažavanje drugoga) i htijenje (počinitelj hoće ili je siguran u to da će njegova radnja prouzročiti omalovažavanje druge osobe ili na to pristaje).⁹⁶ Mora postojati namjera omalovažavanja druge osobe, odnosno vrijeđanje njezine časti i ugleda. Da bi se dokazalo kazneno djelo uvrede, potrebno je utvrditi namjeru optuženika da omalovaži ili vrijeđa drugu osobu, kao i da se izričaj ili postupak optuženika jasno odnosi na osobu kojoj je upućen.⁹⁷ Na subjektivnoj strani potrebno je utvrditi da je počinitelj bio svjestan da je

⁹¹ Županijski sud u Zagrebu, Kž-285/2021-4 od 29. ožujka 2021.

⁹² *Ibid.*

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ Županijski sud u Zagrebu Kž-205/2024-3 od 21. svibnja 2024.

⁹⁵ Županijski sud u Bjelovaru, Kž-140/2015 od 3. rujna 2015.

⁹⁶ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 34, str. 452.

⁹⁷ Županijski sud u Zagrebu, Kž-600/2023-5 od 23. siječnja 2024.

dana izjava uvredljiva za privatnog tužitelja i da je postupao u tom cilju.⁹⁸ Za kazneno djelo uvrede nije potrebna namjera vrijeđanja (*animus iniurandi*), već je dovoljan *dolus eventualis*, odnosno svijest da se omalovažava ugled i vrijeđa dostojanstvo druge osobe. Razvidno je da je uvredu moguće počinuti kako s izravnom namjerom (*dolus directus*) prvog i drugog stupnja tako i s neizravnom namjerom (*dolus eventualis*), npr. počinitelj je svjestan da njegova uvredljiva izjava može doći do druge osobe i dopušta tu mogućnost. Da je za počinjenje uvrede dovoljna neizravna namjera razvidno je iz prakse domaćih sudova.⁹⁹ U pogledu postojanja namjere sud vrednuje “izbor riječi i metafora” jer one “ukazuju na jasnu namjeru (počinitelja) da se drugoga moralno diskreditira i omalovaži”.¹⁰⁰ Kaznenog djela nema kada je izostala namjera na povređivanje časti i ugleda.¹⁰¹

2.1.2. Uvreda u kontekstu javnog i političkog djelovanja

Sloboda izražavanja obuhvaća slobodu mišljenja, govora i javnog nastupa. No, kako to pravo nije apsolutno, može biti ograničeno zakonom radi zaštite ugleda i prava drugih, pod uvjetom da je ograničenje nužno. U demokratskom društvu “radnje ili propusti tijela s javnim ovlastima moraju biti podložni strogoj kontroli ne samo od strane zakonodavnih i sudskih vlasti, nego i od javnog mnijenja te se očekuje da pokažu visok stupanj tolerancije prema kritici”.¹⁰² Sudska je praksa načelnog stajališta da su javne osobe “dužne trpjeti” viši stupanj kritike doli obični građani, no takva će kritika biti neutemeljena i stoga predstavljati kazneno djelo protiv časti i ugleda kada nije usmjerena na javni rad i djelovanje, već isključivo na pojedinca kao privatnu osobu. Kazneno djelo uvrede “predstavlja napad na drugu osobu koji nema veze s njegovim političkim radom i usmjeren je isključivo na namjerno omalovažavanje i iznošenje negativnog suda o vrijednosti drugoga”.¹⁰³ Kada je uvreda usmjerena prema privatnom tužitelju kao privatnoj osobi, a ne kao javnoj, tada se okrivljenik ne može pozivati na zaštitu opravdanih interesa jer ustavno pravo, uz pravo na

⁹⁸ Županijski sud u Zagrebu, Kž-97/2019-2 od 5. veljače 2019.

⁹⁹ Županijski sud u Zagrebu, Kž 410/2023-3 od 5. svibnja 2023., U-III/3648/2021 od 15. veljače 2022., VSRH, I Kž 690/2002-2 od 2. listopada 2002.; Općinski sud u Zagrebu, K-1560/20 od 17. prosinca 2020.

¹⁰⁰ VSRH, Kzz 30/2003-2 od 2. ožujka 2006.

¹⁰¹ VSRH, Kzz 21/2003-2 od 22. studenoga 2006.; Županijski sud u Bjelovaru, Kž 273/2021-2 od 8. prosinca 2021.

¹⁰² Županijski sud u Zagrebu, Kž-224/2022-2 od 7. veljače 2023.

¹⁰³ Općinski sud u Varaždinu, K-314/13-13 od 4. travnja 2014.

slobodu mišljenja i izražavanja misli, svakomu jamči poštovanje i pravnu zaštitu njegova osobnog i obiteljskog života, ugleda i časti.¹⁰⁴ U kontekstu političke debate o pitanjima od javnog interesa, sloboda izražavanja ima posebno visok stupanj zaštite, a političari moraju pokazati veći stupanj tolerancije na kritiku nego privatne osobe.¹⁰⁵ Pritom su ograničenja prihvatljiva samo ako su nužna, razmjerna i opravdana postojanjem prijeke društvene potrebe za zaštitom ugleda i časti.¹⁰⁶ Stoga, kada izjava (makar i objektivno uvredljiva) nije dana s namjerom vrijeđanja, već kao dio političkog diskursa, tada ne postoji prijeke društvena potreba za ograničenjem slobode izražavanja i nema mjesta kaznenom djelu uvrede.¹⁰⁷ Također, nema kaznenog djela ni kada je u pitanju kritika tijela javne vlasti (a ne osobe pojedinca), “gdje su granice dopuštene kritike mnogo šire nego što je to slučaj s privatnim osobama, šire su čak i u odnosu na kritiku političara i dužnosnika”.¹⁰⁸ Konačno, nema mjesta uvredi u situaciji kada se radi o podvrgavanju krtici novinarskog rada. Naime, novinar kao javna osoba na sebe preuzima određeni rizik od upravo takvih kritika, što znači da je dužan trpjeti i određene negativne vrijednosne sudove, koji za njega ne mogu imati takvu težinu i značaj kakve bi imali za osobe koje se ne bave javnim djelovanjem i ne sudjeluju u javnom životu.¹⁰⁹

2.1.3. Kvalificirano djelo uvrede

Uvreda postaje kvalificirana kada je postala pristupačnom većem broju osoba. U kontekstu navedenoga, starija je sudska praksa polazila od toga da je za postojanje kvalifikatornog obilježja kaznenog djela uvrede nužno da su “najmanje dvije osobe, osim počinitelja i uvrijeđenog, bile prisutne na mjestu počinjenja kaznenog djela i da su one mogle čuti uvredu”.¹¹⁰ Nije bilo nužno da su te, najmanje dvije osobe, čule uvredu.¹¹¹ Dovoljno je već da je počinitelj kaznenog djela bio svjestan da one, zbog blizine i načina kako izgovara uvredu, tu uvredu mogu čuti.¹¹² No, recentno je sudsko stajalište da se za ostvarenje kva-

¹⁰⁴ *Ibid.*

¹⁰⁵ U-III/4023/2020 od 20. rujna 2023.

¹⁰⁶ Županijski sud u Zagrebu, Kž-211/2021-7 od 15. ožujka 2021.

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ Županijski sud u Zagrebu, Kž-224/2022-2 od 7. veljače 2023.

¹⁰⁹ Županijski sud u Bjelovaru, Kž-473/2012 od 23. svibnja 2013.

¹¹⁰ Županijski sud u Bjelovaru, Kž-285/2012 od 6. rujna 2012.

¹¹¹ *Ibid.*

¹¹² *Ibid.*

lifikacije pristupačnosti uvrede većem broju osoba mora raditi o najmanje pet ili više osoba¹¹³ s obzirom na to da je riječ o počinjenju kaznenog djela putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, te na javnom skupu ili na drugi način. Dakle, za kvalificirani oblik uvrede iz čl. 147. st. 2. KZ-a potrebno je da se radi o najmanje pet ili više osoba kojima je uvreda postala pristupačnom.¹¹⁴ U tome se i nalazi veća težina ovog oblika kaznenog djela jer je i šteta za čast i ugled uvrijeđene osobe razmjerno veća.¹¹⁵ Čak i kada u činjeničnom opisu nisu pojedinačno i konkretno navedene osobe koje bi nazočile inkriminiranom događaju, već je samo naznačeno da su riječi izgovorene u prisutnosti većeg broja osoba, ali je iz obrazloženja prvostupanjske presude bilo razvidno da su prigodom izgovaranja inkriminiranih riječi bile prisutne barem još tri osobe, i to majka, kći i sin privatne tužiteljice, sud je zaključio da se radilo o broju osoba koji je dovoljan za postojanje kvalificiranog djela uvrede iz čl. 147. st. 2. KZ-a.¹¹⁶

2.1.4. Isključenje protupravnosti za kazneno djelo uvrede

Isključenje protupravnosti je pravni institut koji se primjenjuje kod kaznenog djela uvrede. *A contrario*, primjena ovog instituta kod kaznenog djela klevete isključena je.¹¹⁷ Prema čl. 148.a KZ-a nema kaznenog djela ako je uvreda učinjena u javnom interesu ili zbog drugih opravdanih razloga, u taksativno navedenim situacijama propisanim zakonom. Isključenje protupravnosti znači da, iako je osoba ostvarila normativna obilježja uvrede, nedostaje krucijalni element formalnog pojma kaznenog djela, napose protupravnost, stoga nema kaznenog djela, počinitelj se ne smatra krivim i ne podliježe kaznenoj odgovornosti.¹¹⁸ Kad je o javnom interesu riječ, nužno je da je uvreda koja je iznesena u “javnom interesu” objavljena u jednom od zakonom propisanih oblika djelovanja¹¹⁹, odnosno da su obilježja uvrede ostvarena u znanstvenom, stručnom, književnom, umjetničkom djelu ili javnoj informaciji, u obavljanju dužnosti propisane zakonom, političke ili druge javne ili društvene djelatnosti, u novinarskom poslu ili obrani nekog prava. Stoga se ne radi o razlogu isključenja protupravnosti kada je uvreda učinjena u privatnoj prepisci elektroničkom poštom, jer se ona

¹¹³ Županijski sud u Bjelovaru, Kž-326/2016-4 od 30. ožujka 2017.

¹¹⁴ *Ibid.*

¹¹⁵ Županijski sud u Bjelovaru, Kž-285/2012 od 6. rujna 2012.

¹¹⁶ Županijski sud u Bjelovaru, Kž-326/2016-4 od 30. ožujka 2017.

¹¹⁷ Županijski sud u Splitu, Kž-739/2022-3 od 14. ožujka 2023.

¹¹⁸ Županijski sud u Splitu, Kž-739/2022-3 od 14. ožujka 2023.

¹¹⁹ *Ibid.*

ne može smatrati znanstvenim, stručnim, književnim ili umjetničkim djelom ni javnom informacijom, kao ni obavljanjem dužnosti propisane zakonom, a također ni političkom ili drugom javnom ili društvenom djelatnosti, odnosno novinarskim poslom ili obranom nekog prava. Naime, samo u (zakonu) navedenim situacijama, uz uvjet da je uvreda učinjena u "javnom interesu", može doći do isključenja protupravnosti za kazneno djelo uvrede.¹²⁰ Kada "nedostaje zakonom propisani oblik djelovanja u kojem bi uvreda bila izrečena", ne može se primijeniti odredba čl. 148. a KZ-a.¹²¹

S druge strane, sud je utvrdio da je optuženik, doduše, iznio uvredljive tvrdnje o privatnoj tužiteljici putem tiska, ali da nije počinio kazneno djelo uvrede jer je to učinio u obavljanju javne djelatnosti kao dekan fakulteta.¹²² Prvostupanjski sud utvrdio je da je optuženik kao dekan fakulteta postupao u javnom interesu kada je pisano odgovorio na pitanja novinarkе glede "suspenzije" privatne tužiteljice s mjesta prodekanice na fakultetu. Optuženik je pisano odgovarajući na pitanja novinarkе, uporabio izraze "neažurnost (...) usputnost (...) stalna nezainteresiranost (...) licemjerno ponašanje" čime je za privatnu tužiteljicu iznio negativne vrijednosne sudove. Međutim, prema čl. 148.a KZ-a djelo koje je počinio nije kazneno djelo jer je difamantne tvrdnje iznio u obavljanju javne djelatnosti, kao dekan fakulteta u javnom interesu, obavještavajući javnost o svom postupanju prema privatnoj tužiteljici kao prodekanici fakulteta.¹²³ Također, u oštrom i kritičkom članku kojega je potpisnica, optuženica je iznijela negativne vrijednosne sudove o privatnom tužitelju u vezi s njegovim stajalištima, koji bi mogli za privatnog tužitelja biti uvredljivi, međutim, u konkretnom slučaju sud je konstatirao da je riječ o političkom sučeljavanju na koje političari u borbi za glasove "pristaju", a izričaji koji su korišteni su uobičajeni i ne izlaze izvan okvira dobro poznatih kvalifikacija.¹²⁴

Također, i negativni vrijednosni sudovi izneseni u okviru obavljanja novinarskog posla u novinskim člancima ne predstavljaju kazneno djelo uvrede kada su izneseni "prilikom izvještavanja javnosti o osobi koja je primila nagradu za svoj javni rad koji se financira između ostalog iz novca poreznih obveznika", jer u skladu s čl. 148.a KZ-a postoje razlozi za isključenje protupravnosti "jer je optuženik isto učinio u obavljanju novinarskog posla smatrajući da zastupa

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ *Ibid.*

¹²² Županijski sud u Osijeku, Kž-399/2019-6 od 26. rujna 2019.

¹²³ *Ibid.*

¹²⁴ Županijski sud u Zagrebu, Kž-1025/2018-2 od 5. ožujka 2019.

određeni javni interes”.¹²⁵ Također, riječi koje je optuženik najviše puta spominjao u svom iskazu “nemojte mi rehabilitirati kriminalce”, a koje su privatnog tužitelja najviše pogodile, mogu se smatrati uvredom, međutim, optuženi je postupajući kao gradonačelnik u obavljanju dužnosti propisanih zakonom i javne djelatnosti, to činio u javnom interesu te je isključena protupravnost za kazneno djelo uvrede.¹²⁶

2.1.5. Protutužba

Odredbom čl. 61. st. 2. ZKP-a propisano je da u slučaju kada je podignuta privatna tužba zbog kaznenog djela uvrede okrivljenik može do završetka rasprave i poslije proteka roka od tri mjeseca od dana saznanja za kazneno djelo i počinitelja, podignuti tužbu protiv tužitelja koji ga je uvrijedio istom prilikom (protutužba). Izričaj “istom prilikom” podrazumijeva da se radi o uvredama koje su neposredno prethodile jedna drugoj i koje su izgovorene u minimalnom vremenskom razmaku.¹²⁷ Pritom se ne mora raditi o uzvraćanju uvrede, iako je u pravilu to slučaj, niti uvreda mora biti upućena putem istog medija, ali se ne može odnositi na uvredu koja nije upućena “istom prilikom”.¹²⁸ Također, iz opisa djela u protutužbi mora biti vidljivo da je uvreda počinjenja u istoj prilici, pri čemu sadržajna i tematska korelacija nisu dovoljne ako je izostala vremenska koincidiranost.¹²⁹ Pravilnost takvog zaključak proizlazi i iz odredbe čl. 147. st. 3. KZ-a koja propisuje mogućnost oslobođenja od kazne ako uvrijeđeni uzvratu uvredu. Slijedom navedenoga, nije bilo mjesta protutužbi kada su predmetom privatne tužbe tužitelja B. N. bile objave okrivljenog J. O. na *Facebook* stranici od lipnja, srpnja i kolovoza 2020., a predmetom protutužbe privatnog tužitelja J. O. bile su izjave okrivljenog B. N. dane u intervjuima za portal e-Varaždin u listopadu 2020., za *Glas Općine S.* u prosincu 2020. i za *Regionalni tjednik* 20. travnja 2021. Naime, u navedenom slučaju ne radi se o uvredama izgovorenima “istom prilikom” i zbog same vremenske razlike izgovorenog i objavljenog inkriminiranog sadržaja.¹³⁰ Naime, inkriminacije za koje se tereti okrivljenika J. O. objavljene su na *Facebooku* u lipnju, srpnju i kolovozu 2020., a izjave za koje se tereti okrivljenog B. N. dane su u listopadu i prosincu 2020. i travnju

¹²⁵ Županijski sud u Bjelovaru, Kž 306/2024-3 od 25. rujna 2024.

¹²⁶ Županijski sud u Zagrebu, Kž-188/2023-6 od 9. svibnja 2023.

¹²⁷ Županijski sud u Varaždinu, Kž-67/2023-3 od 7. ožujka 2023.

¹²⁸ *Ibid.*

¹²⁹ *Ibid.*

¹³⁰ *Ibid.*

2021., dakle takav vremenski razmak ne može se podvesti pod zakonski uvjet protutužbe obuhvaćen terminom “istom prilikom”. Ujedno valja istaknuti da, u smislu citirane odredbe čl. 61. st. 2. ZKP-a, predmetom protutužbe ne mogu biti klevetničke tvrdnje.

2.2. Kaznenopravno uređenje klevete kroz analizu sudske prakse

Supstantivni element klevete (lat. *diffamatio*) neistinita je činjenični supstrat podoban da prouzrokuje povredu ugleda pojedinca u društvu¹³¹, bilo da se “nekoga optužuje za kazneno djelo ili se izlaže neprijateljstvu, omalovažavanju ili preziru”.¹³² U pogledu modaliteta počinjenja klevete, zakonodavac navodi da neistinita činjenična tvrdnja mora biti iznesena ili prenesena pred drugim. *Iznošenje* činjenične tvrdnje je artikuliranje vlastita izričaja počinitelja klevete, dok se kod *pronošenja* neistinitih činjeničnih navoda počinitelj oslanja i poziva na ranije ili tuđe izvore u formi citata, primjerice “govori se”, “kruži priča” i sl.¹³³ U odnosu na normativni izričaj “pred drugim” razvidno je da je neistinita činjenična tvrdnja koja može štetiti nečijoj časti ili ugledu mora biti iznesena ili prenesena pred osobom različitom od one na koju se kleveta adresira. U praksi se kazneno djelo klevete najčešće čini u prisutnosti osobe kojoj je upućena, pred drugima, no kazneno djelo počinjeno je i kada osoba nije prisutna, ali je (naknadno) saznala za izneseni činjenični navod koji može štetiti njezinoj časti ili ugledu. Ako je neistinita činjenična tvrdnja iznesena samo pred osobom kojoj je upućena, u odsutnosti drugih osoba, tada nedostaje supstantivni element klevete i može biti riječ eventualno o uvredi.¹³⁴ Za postojanje kaznenog djela klevete nije nužno da osoba kojoj je upućena klevetnička izjava bude poimenično spomenuta, ako se iz konteksta može razabrati o kome je riječ.¹³⁵ Tako je identitet osoba bio razvidan kada okrivljenik, doduše, nije poimenično

¹³¹ Iako zakonodavac u činjeničnom opisu klevete navodi da se radi o neistinitoj činjeničnoj tvrdnji koja može škoditi “časti ili ugledu” neke osobe, u praksi je uvriježeno shvaćanje da se uvredom povređuje čast i dostojanstvo osobe kao subjektivne vrijednosti inherentne čovjeku, dok se kleveta odnosi na povredu ugleda koji pojedinac uživa u “očima drugih”.

¹³² Županijski sud u Osijeku, Kž-393/2022-2 od 25. ožujka 2022.

¹³³ Usp. Novoselec, *op. cit.* u bilj. 34, str. 454; Garačić, *op. cit.* u bilj. 66, str. 345; Pavišić, Grozdanić, Veić, *op. cit.* u bilj. 46, str. 520.

¹³⁴ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 34, str. 454; Pavišić, Grozdanić, Veić, *op. cit.* u bilj. 46, str. 520; Pavlović, Š., *Kazneni zakon: zakonski tekst, komentari, sudska praksa, pravna teorija*, 3. izdanje, Libertin naklada, Rijeka, 2015., str. 149.

¹³⁵ Županijski sud u Varaždinu, Kž-74/15-3 od 17. veljače 2016.

spomenuo privatne tužitelje, no iznio je činjenične tvrdnje koje su se odnosile na konkretne događaje vezane uz odnos poslodavca prema radnicima iz kojih se moglo utvrditi o kojim je osobama riječ.¹³⁶

2.2.1. Činjenični supstrat klevete

Činjenična tvrdnja je “očitovanje o vanjskim zbivanjima, stanjima i odnosima koji mogu biti predmet osjetilnog opažanja i stoga predmet dokazivanja”.¹³⁷ Dakle, izričaj klevetničke izjave mora biti isključivo činjenica koja se daje kao istinita, ali nije istinita, i mora biti dokaziva za sve ljude suglasno.¹³⁸ Stoga se pod činjeničnom tvrdnjom “treba shvatiti ne samo opis nekog događaja koji se stvarno desio već i tvrdnja određenog objektivnog stanja, dok tvrdnja nekog svojstva može biti činjenična tvrdnja u smislu klevetničkog izričaja samo onda ako to svojstvo predstavlja određeno fizičko ili psihičko stanje, jer se inače tvrdnje o svojstvu u pravilu smatraju sudom o vrijednosti”.¹³⁹ U tom je pogledu prvostupanjski sud pogriješio kada je počinitelja proglasio krivim za iznošenje činjenične tvrdnje koja je podobna štetiti časti i ugledu privatnog tužitelja, a da prethodno nije razmatrao je li inkriminirani izričaj činjenična tvrdnja ili vrijednosni sud, a što je razgraničenje između kaznenog djela klevete i uvrede. Naime, prvostupanjski sud uopće nije razgraničio predstavlja li tvrdnja da je netko demagog, da voli bonvivanski život i putovanja, da nerad privatnog tužitelja uzrokuje gomilu sustavnih problema u hrvatskom sportu te da se održava na vlasti poltronskim i poslušnim ponašanjem vrijednosni sud okrivljenika o privatnom tužitelju ili pak činjeničnu tvrdnju koja se može dokazivati, a što je nužno u pogledu separacije kaznenog djela uvrede i klevete.¹⁴⁰ Inkriminirani izričaj je uvijek potrebno razmatrati s obzirom na način i kontekst iznošenja.¹⁴¹ Stoga, kada se u tužbi navodi za privatnog tužitelja da je radio smišljeno, da je

¹³⁶ *Ibid.*

¹³⁷ Usp. Novoselec, *op. cit.* u bilj. 34, str. 451.

¹³⁸ Županijski sud u Zagrebu, Kž-1096/2014-2 od 17. veljače 2015.

¹³⁹ *Ibid.*

No, iznošenjem neistinitih tvrdnji u kaznenoj prijavi koja se upućuje USKOK-u nisu ostvarena obilježja kaznenog djela klevete, jer se na taj način neistinite tvrdnje ne iznose ili pronose “pred drugim” jer se ovlašteno tijelo kaznenog progona ne može smatrati “drugim” u smislu čl. 149. KZ-a, već se eventualno može jedino raditi o kaznenom djelu lažnog prijavljivanja kaznenog djela iz čl. 304. KZ-a. Vidi Županijski sud u Bjelovaru, Kž-78/11 od 13. travnja 2011.

¹⁴⁰ Županijski sud u Zagrebu, Kž 1096/2014-2 od 17. veljače 2015.

¹⁴¹ *Ibid.*

kao predsjednik suda dostavljao lažna izvješća predstavničkim tijelima, vješto vladao ljudima, suce međusobno konfrontirao, bio protagonist politike nacionalne strukture suda, dobivao političku potporu za nezakoniti rad, protežirao djelatnike srpske nacionalnosti, prakticirao metode boljševičkog sustava, onda se ne može prihvatiti tvrdnja da su to vrijednosni sudovi, već je očito da je namjera okrivljenika bila da okleveće privatnog tužitelja jer način na koji su tvrdnje iznesene ne upućuje na ostvarivanje ustavnih prava građana po kojem svatko ima pravo slati predstavke na rad suda ili suca zbog odugovlačenja postupka u kojem je stranka, već je namjera okrivljenika očito bila u tome da diskreditira i okleveće privatnog tužitelja.¹⁴² *A contrario*, ne predstavljaju iznošenje neistinitih činjeničnih tvrdnji navodi okrivljenika (izneseni u žalbi) da privatni tužitelj ima širok krug poznanika preko kojih uspijeva svoje neosnovane i nezakonite zahtjeve “oplemeniti” i da “kao dipl. kriminalist radi u državnoj službi pa smatra da i on svojim utjecajem usmjerava sve pokrenute postupke u svoju korist”. Prema mišljenju suda navedeni navodi nisu sadržavali nikakve klevetničke tvrdnje koje bi mogle štetiti časti i ugledu privatnog tužitelja i čija bi se istinitost eventualno mogla dokazivati, već se radilo o subjektivnom uvjerenju, o dojmu okrivljenika da bi privatni tužitelj mogao utjecati na sudske postupke. Izneseni navodi, kao negativni vrijednosni sudovi, mogu biti uvredljive naravi, ali kako su u konkretnom slučaju bili sadržani u žalbi koju je okrivljenik podnio protiv sudske odluke, u namjeri da zaštiti svoja prava za koja je smatrao da su mu povrijeđena, a ne u namjeri vrijeđanja privatnog tužitelja, sud je konstatirao da je isključeno i kazneno djelo uvrede iz čl. 147. KZ-a.¹⁴³

Moguće je, dakle, da vrijednosne sudove, u kontekstu cjelokupnog događaja, sud vrednuje kao činjenične navode podobne za počinjenje klevete. Tako je prvostupanjski sud u odnosu na objavu na *Facebooku* razmatrao koji dijelovi objave predstavljaju vrijednosne sudove, a koji činjenične tvrdnje, te je utvrdio da bi jedino navod da je privatni tužitelj “master-populist” predstavljao vrijednosni sud.¹⁴⁴ Međutim, prvostupanjski je sud s obzirom na značenje imenice populist (pa time i master-populist), kao i kontekst u kojem je navedena riječ korištena, zaključio da se u konkretnom slučaju ne radi o vrijednosnom sudu, već o činjeničnoj tvrdnji.¹⁴⁵ Također je, u odnosu na cjelovitu objavu na *Facebooku*, konstatirao da se radi o činjeničnim tvrdnjama i kada se navodi “neodgovorni načelnik”.¹⁴⁶

¹⁴² VSRH, Kzz 10/1997-2 od 27. prosinca 2000.

¹⁴³ Županijski sud Bjelovar, Kž-280/2016. od 12. siječnja 2017.

¹⁴⁴ Županijski sud u Zagrebu, Kž-224/2022-2 od 7. veljače 2023.

¹⁴⁵ *Ibid.*

¹⁴⁶ *Ibid.*

U kontekstu procjene radi li se o činjeničnim tvrdnjama, sud najprije mora obrazložiti zašto smatra da se radi o činjeničnim tvrdnjama, a potom treba utvrditi radi li se o neistinitim tvrdnjama. Tek u slučaju da utvrdi da se radi o neistinitim činjeničnim tvrdnjama, sud može analizirati je li namjera optuženika bila da spornom izjavom povrijedi čast i ugled privatnog tužitelja, posebice imajući na umu u kojem je kontekstu dana izjava.¹⁴⁷ Pritom treba imati na umu da je, ako sud utvrdi da se radi o istinitim tvrdnjama, potrebno razmotriti jesu li ostvarena obilježja kaznenog djela uvrede.¹⁴⁸ Tako je sud, na temelju provedenog dokaznog postupka, utvrdio da su inkriminirane činjenične tvrdnje bile istinite, stoga okrivljenik nije klevetao privatnog tužitelja, jer nije iznosio nikakve neistinite činjenične tvrdnje koje mogu škoditi njegovoj časti i ugledu, neovisno o tome što ih je privatni tužitelj subjektivno smatrao klevetničkima odnosno uvredljivima, jer subjektivni osjećaj oštećenika nije relevantan za opstojnost kaznenog djela klevete, već je odlučna svijest i znanje okrivljenika da je sadržaj njegove izjave neistinit i volja da pred drugima iznese neistinite činjenične tvrdnje, koje mogu škoditi časti i ugledu privatnog tužitelja.¹⁴⁹

S obzirom na specifičnosti kaznenih djela protiv časti i ugleda, napose radi li se o negativnom vrijednosnom sudu ili neistinitom činjeničnom navodu, dužnost je suda da “postupa savjesno i postepeno, budući da ako ne postoji kleveta, ne znači da nije po srijedi uvreda”.¹⁵⁰ To nameće i odredba čl. 449. st. 1. ZKP-a¹⁵¹ koja propisuje da se presuda može odnositi samo na osobu koja je optužena i samo na djelo koje je predmet optužbe (privatne tužbe). No, sud nije vezan za prijedlog tužitelja o pravnoj ocjeni djela, ali optuženika ne može proglasiti krivim za kazneno djelo teže od onoga koje mu je optužbom stavljeno na teret (čl. 449. st. 2. ZKP-a).¹⁵² Kada se uzme u obzir navedena odredba, tada je sud, nakon što eventualno utvrdi da ne postoje obilježja kaznenog djela klevete, “dužan razmotriti da li postoji obilježje nekog drugog kaznenog djela protiv časti i ugleda, pa nakon utvrđenja vezanih za te činjenice, vodeći računa o tome što je utvrdio, obrazložiti postoji li namjera da se počini kazneno djelo koje je sud

¹⁴⁷ Županijski sud u Zagrebu, Kž 645/2023-4 od 24. rujna 2024.

¹⁴⁸ *Ibid.*

¹⁴⁹ Županijski sud u Bjelovaru, Kž-101/2023-4 od 14. veljače 2024.

¹⁵⁰ Županijski sud u Zagrebu, Kž-180/2018-6 od 20. ožujka 2018.

¹⁵¹ Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 152/2008, 76/2009, 80/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013, 152/2014, 70/2017, 126/2019, 126/2019, 80/2022, 36/2024, 72/2025.

¹⁵² Županijski sud u Zagrebu, Kž-180/2018-6 od 20. ožujka 2018.

utvrdio”.¹⁵³ Tako je sud konstatirao da iz činjeničnog opisa djela ne proizlazi da bi se radilo o kaznenom djelu klevete već se navod “tako ste odvratni ljudi da se sama priroda pobrinula da ne možete imati djecu” može eventualno podvesti pod kazneno djelo uvrede.¹⁵⁴

Dakle, činjenični opis klevete mora sadržavati tri ključna elementa koja određuju biće kaznenog djela, a to je navod da se radi o neistinitim činjenicama, da takve činjenice mogu škoditi časti i ugledu privatnog tužitelja te da je optuženik znao da se radi o neistinitim činjeničnim tvrdnjama.¹⁵⁵ Slijedom navedenoga, klevetu je počinila okrivljena koja je pismom oklevetala privatnog tužitelja, iznoseći neistinite tvrdnje o njegovu postupanju u vezi s privatizacijom poduzeća.¹⁵⁶ Njezine potpuno proizvoljne i netočne tvrdnje (čiju je netočnost sud utvrdio tijekom dokaznog postupka) bile su “usmjerene na klevetanje i diskreditaciju privatnog tužitelja kao direktora poduzeća u to vrijeme”. Klevetu je počinila i okrivljenica koja je putem predstavke upućene različitim institucijama i osobama iznijela, po utvrđenju suda, neistinite činjenične tvrdnje koje su imale za cilj diskreditiranje i klevetanje privatnog tužitelja.¹⁵⁷ Za klevetu je proglašen krivim i okrivljenik koji je pred većim brojem ljudi iznio neistinite činjenične tvrdnje koje mogu škoditi časti i ugledu privatnog tužitelja, govoreći mu “sin ti je narkoman”, “vodi sina na liječenje, nije ovo komuna, neka se ide liječiti na pravo mjesto”, te govoreći za privatnog tužitelja da je drogeraš i da je narkoman.¹⁵⁸

Neistinitost klevetničke tvrdnje presumira se¹⁵⁹, iz čega proizlazi da privatni tužitelj mora dokazati samo da je riječ o neistinitoj činjeničnoj tvrdnji te da je počinitelj znao za njezinu neistinitost i pritom bio svjestan da ona u objektivnom smislu može naškoditi časti i ugledu privatnog tužitelja.¹⁶⁰ Dokaz neistinitosti činjenične tvrdnje leži na tužitelju. No, prvostupanjski je sud u obrazloženju presude naveo da tužitelj “nije trebao posebice dokazivati da nije ‘taliban’, odnosno da ne pripada (pod) zajednici takvog usmjerenja, iz čega je razvidno da je okrivljenik govorio neistinu”, pri čemu je prethodno sud detaljno analizirao i detaljno i preneseno značenje pojma “taliban”.¹⁶¹ Prvostupanjski je sud također

¹⁵³ *Ibid.*

¹⁵⁴ Županijski sud u Sisku, Kž-157/2022-3 od 20. srpnja 2023.

¹⁵⁵ Županijski sud u Šibeniku, Kž 102/2023-5 od 18. srpnja 2024.

¹⁵⁶ VSRH, Kzz 24/1996-2 od 13. rujna 2000.

¹⁵⁷ VSRH, Kzz 10/1997-2 od 27. prosinca 2000.

¹⁵⁸ Županijski sud u Zagrebu, Kž-930/2023-2 od 16. siječnja 2024.,

¹⁵⁹ Pavišić, Grozdanić, Veić, *op. cit.* u bilj. 46, str. 520.

¹⁶⁰ Županijski sud u Varaždinu, Kž 429/2022-5 od 14. prosinca 2022.

¹⁶¹ VSRH, Kzz 33/2006-5 od 23. rujna 2009.

istaknuo da tužitelj nije trebao dokazivati da je “kvislinški pisac”, jer “pojam kvislinga označuje osobu izdajnika države koji kolaborira s neprijateljem i okupatorom države”.¹⁶² Dakle, sud je jasno odredio značenje inkriminiranih tvrdnji i iznio zaključak o njihovoj neistinitosti, bez potrebe tužitelja da se u to upušta.

Moguće je i da počinitelj svojim ponašanjem ostvari obilježja obaju kaznenih djela protiv časti i ugleda.¹⁶³ Tako je sud našao odgovornom za oba kaznena djela okrivljenicu koja je tijekom kaznenog postupka, iznoseći svoju obranu, iskazivala kako je privatni tužitelj “korumpiran, da je trgovao utjecajem i zlorabio svoje radno mjesto, da se udružio radi počinjenja kaznenih djela i da je ratni profiter”.¹⁶⁴ Također, nakon završetka rasprave, okrivljena je povišenim tonom izvikivala “ovaj čovjek ovdje je lopov”, pri čemu je rukom pokazivala na privatnog tužitelja. U odnosu na svaku od tvrdnji iznesenih tijekom rasprave u inkriminiranom djelu, prvostupanjski sud utvrdio je kako nisu bile istinite i kako okrivljena nije imala opravdanog razloga zaključiti suprotno. Uzimajući u obzir sadržaj i smisao danih izjava, sud je konstatirao da bi one po objektivnom kriteriju nedvojbeno predstavljale činjenične tvrdnje, a s obzirom na to da tijekom provedenog dokaznog postupka nije utvrđeno postojanje ni jednog dokaza koji bi potvrdio istinitost takvih činjeničnih tvrdnji, postupanjem optužene su ostvarena sva bitna obilježja bića kaznenog djela klevete. U odnosu na sadržaj riječi koje je okrivljena uputila privatnom tužitelju nakon završetka rasprave, kao i okolnosti pod kojima ih je uputila, sud je konstatirao da predstavljaju uvredu jer je okrivljena za privatnog tužitelja iznijela svoj negativni vrijednosni sud koji predstavlja “pogrdu”, nazvavši ga lopovom, čime je podcijenila njegovo dostojanstvo.¹⁶⁵

2.2.2. Oblik krivnje

Kaznenim zakonom od 1. siječnja 2013.¹⁶⁶ zakonski opis klevete izmijenjen je tako da je dopunjen subjektivnim aspektom krivnje te sada glasi “tko pred

¹⁶² *Ibid.*

¹⁶³ Ako između činjenične tvrdnje i vrijednosnog suda nema dublje poveznice, već “samo stoje jedan pored drugog”, moguć je stjecaj klevete i uvrede. Vidi Novoselec, P., *Kažnjavanje novinara za krivična djela protiv časti i ugleda*, Pravni vjesnik, vol. 8, br. 1-4, 1992, str. 74.

¹⁶⁴ Županijski sud u Splitu, Kž-13/2024-4 od 30. siječnja 2024.

¹⁶⁵ Županijski sud u Splitu, Kž-13/2024-4 od 30. siječnja 2024. *Pavlović* isključuje mogućnost stjecaja u situaciji kada nečije ponašanje po svome sadržaju predstavlja klevetu i uvredu. Počinitelj će u takvoj situaciji odgovarati samo za klevetu jer se radi o prividnom idealnom stjecaju. Vidi Pavlović, *op. cit.* u bilj. 134, str. 742.

¹⁶⁶ Kazneni zakon, Narodne novine, br. 125/11.

drugim za nekog iznese ili prenese neistinitu činjeničnu tvrdnju koja može naškoditi časti ili ugledu, znajući da je neistinita”. Unošenje jezične konstrukcije “znajući da je neistinita” implicira se da ovo kazneno djelo može biti počinjeno isključivo s izravnom namjerom.¹⁶⁷ Dakle, počinitelj mora biti svjestan svih obilježja kaznenog djela, uključujući i kvalifikatorne okolnosti, i mora htjeti (ili biti siguran u) njihovo ostvarenje (čl. 28. st. 2. KZ-a). Počinitelj mora znati da je ono što iznosi ili pronosi objektivno neistinito i mora htjeti posljedicu u vidu nanošenja štete časti ili ugledu druge osobe.¹⁶⁸ Za ostvarenje kaznenog djela klevete nije potrebno dokazivati namjeru klevetanja (*animus iniurandi*)¹⁶⁹, već samo *dolus*, odnosno da je počinitelj znao za neistinitost tvrdnje i da je bio svjestan da ona može naškoditi časti i ugledu druge osobe.¹⁷⁰ Nije dovoljno da je počinitelj samo vjerovao ili se nadao da je činjenična tvrdnja neistinita (pa na to pristao), što znači da je u odnosu na neistinitost navoda neizravna namjera isključena.¹⁷¹ Ako pak počinitelj (samo) misli da je izjava neistinita, postojat će (nekažnjiv) neprikladan pokušaj.¹⁷² Stoga “nema mjesta zaključku da bi okrivljenik počinio kazneno djelo klevete kada je prilikom iznošenja određenih tvrdnji bio uvjeren u istinitosti istih”.¹⁷³ Naime, “kada izostanu neistinitost iznesene tvrdnje, kao bitno obilježje kaznenog djela klevete, kao i namjera okrivljenika da iznosi neistinu, kao subjektivno obilježje kaznenog djela, tada nema niti kaznenog djela klevete”.¹⁷⁴ U kaznenom postupku, sud je dužan pomno analizirati sve riječi i tvrdnje okrivljenika te utvrditi postojanje namjere i štetu nanесenu časti i ugledu druge osobe.¹⁷⁵ Stoga, kada sud utvrdi da su iznesene tvrdnje okrivljenika dijelom istinite, a dijelom predstavljaju negativne vrijednosne sudove, te da optuženik nije imao namjeru iznositi ne-

¹⁶⁷ Neki su autori kritični spram ovakvom uređenju klevete smatrajući da će klevetu biti teško dokazati s obzirom na to da se za kaznenu odgovornost zahtijeva samo izravna namjera – za razliku od šire koncipirane klevete po Kaznenom zakonu iz 1997. za koju je bila dovoljna i neizravna namjera. Vidi Maršavelski, Juras, *op. cit.* u bilj. 36, str. 542.

¹⁶⁸ Bojanić, *op. cit.* u bilj. 20, str. 633.

¹⁶⁹ Županijski sud u Varaždinu, Kž 429/2022-5 od 14. prosinca 2022.

¹⁷⁰ *Ibid.* Vidi i Županijski sud u Zagrebu, Kž 499/2016-2 od 20. rujna 2016.

¹⁷¹ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 34, str. 465. *A contrario* vidi Brenner, S. W., *Should online defamation be criminalized*, Mississippi Law Journal, vol. 76, br. 3, 2007., str. 779 – 780.

¹⁷² Novoselec, *op. cit.* u bilj. 34, str. 466.

¹⁷³ Županijski sud u Vukovaru, Kž 1/2021-4 od 12. siječnja 2021.

¹⁷⁴ *Ibid.* Vidi i Županijski sud u Puli - Pola, Kž 338/2016-5 od 27. siječnja 2017.

¹⁷⁵ Županijski sud u Zagrebu, Kž-180/2018-6 od 20. ožujka 2018.

istinite informacije, nema ni kaznenog djela klevete.¹⁷⁶ Tako je sud zaključio da okrivljenik nije namjerno štetio časti i ugledu privatnog tužitelja, već je iznosio svoje viđenje aktualne situacije, odnosno dao je kritički osvrt, što se ne smatra klevetom iako je privatnog tužitelja nazvao “kriminalcem koji samo razmišlja o kriminalu i kriminalnim radnjama”.¹⁷⁷

S obzirom na to da su uvreda i kleveta namjerna kaznena djela, “uzimajući u obzir njihove zakonske opise, uz naznaku da pravno odlučne subjektivne činjenice proizlaze iz sadržaja objektivnih činjenica, to subjektivna strana djela, u opisu djela iz kojeg proizlaze zakonska obilježja ovih kaznenih djela, ne treba biti eksplicitno navedena, iako može biti očita iz navoda iznesenih u privatnoj tužbi”.¹⁷⁸ No, cjelokupno ponašanje okrivljenika potrebno je prosuđivati u kontekstu u kojem se odigralo, pa se tek na temelju toga može utvrđivati njegova namjera na klevetanje.¹⁷⁹

3. DOGMATSKA DISTINKCIJA KAZNENIH DJELA UVREDE I KLEVETE

Suštinska razlika između kaznenog djela uvrede i klevete leži u tome radi li se o negativnom vrijednosnom sudu o drugoj osobi, što je odrednica uvrede ili o neistinitim činjeničnim tvrdnjama, a što je obilježje klevete. Vrijednosni sudovi su iskazi subjektivnog opredjeljenja, uvjerenja ili ocjenjivanja kojim se nešto označuje kao dobro ili loše, pozitivno ili negativno, a čija se ispravnost (istinitost) ili neispravnost (neistinitost), za razliku od činjenične tvrdnje, ne može dokazivati.¹⁸⁰ Stoga kada se za drugu osobu navede da je “loš čovjek”, “loš odvjetnik”, riječ je (načelno) o vrijednosnom sudu o toj osobi, a ne o činjeničnoj tvrdnji.¹⁸¹ No, kako se ne može dokazivati (ne)istinitost navoda koji nemaju činjenični karakter¹⁸², ne utvrđuje se njihova istinitost ili neistinitost, već podobnost vrijednosnog suda uvredljive naravi da prouzroči povredu časti drugoga. Činjenična tvrdnja je pak ona koja, objektivno tumačena, sadržava određeni događaj, a čija se istinitost odnosno neistinitost može utvrditi uglavnom za sve ljude suglasno. Potrebno je istaknuti da ocjena radi li se o vrijednosnom

¹⁷⁶ Županijski sud u Bjelovaru, Kž 306/2024-3 od 25. rujna 2024.

¹⁷⁷ VSRH, Kzz 21/2003-2 od 22. studenoga 2006.

¹⁷⁸ VSRH, Kzz 47/2017-3 od 8. veljače 2018.

¹⁷⁹ VSRH, Kzz 2/2001-2 od 9. siječnja 2003.

¹⁸⁰ Županijski sud u Zagrebu, Kž-406/2022-2 od 26. travnja 2022.

¹⁸¹ *Ibid.*

¹⁸² Županijski sud u Zagrebu, Kž-728/2021-2 od 2. studenoga 2021.

sudu ili činjeničnom supstratu ne ovisi uvijek samo o objektivnoj dokazivosti ili subjektivnom vrednovanju nego i o kontekstu, opsegu i načinu na koji je izjava dana.¹⁸³ Kada vrijednosni sud proizlazi iz činjeničnog supstrata tako da se njime objašnjava ili opravdava, tada vrijednosni sud čini cjelinu s činjeničnom tvrdnjom i smatra se potonjom.¹⁸⁴ Uvjet da se tzv. mješoviti iskazi smatraju činjeničnom tvrdnjom jest utemeljenost vrijednosnog suda na činjenicama.¹⁸⁵

Iako temeljna razlika uvrede i klevete leži u separaciji vrijednosnog suda kao subjektivnog doživljaja i činjeničnog supstrata kao objektivnog pokazatelja, neki autori navode da razlika između kaznenih djela uvrede i klevete leži i u istinitosti tvrdnje koja se iskazuje. Tako kleveta počiva na postulatu lažne činjenične tvrdnje, dok se kod uvrede može raditi o istinitom navodu koji je (za adresata) objektivno uvredljiv.¹⁸⁶ Stoga kada sud nakon provedenog dokaznog postupka konstatira da se radi o istinitoj činjeničnoj tvrdnji, nema mjesta kleveti, no nije isključeno postojanje uvrede ako se s obzirom na sve okolnosti slučaja i kontekst u kojem je izjava dana radi o (objektivno podobnom) uvredljivom sadržaju.¹⁸⁷

4. ZAKLJUČNO

Iz kvalitativne analize sudske prakse razvidno je da distinkcija kaznenih djela uvrede i klevete, napose radi li se o vrijednosnom sudu ili činjeničnom supstratu, ne ovisi uvijek isključivo o objektivnoj dokazivosti ili subjektivnom vrednovanju, nego i o kontekstu, opsegu i načinu na koji je izjava dana. Iz navedenog je razloga u pojedinim situacijama tzv. mješovitog iskaza moguće vrijednosni sud uzeti kao činjeničnu tvrdnju, osobito kada derivira iz činjeničnog supstrata tako da ga objašnjava ili opravdava. U takvoj situaciji “mješoviti iskaz” postaje normativni temelj za ostvarenje bića kaznenog djela klevete, a ne uvrede. Upravo su iz navedenog razloga u sudskoj praksi evidentirani slučajevi različitog vrednovanja analognih uvredljivih sadržaja, gdje su u pojedinim situacijama prepoznati kao vrijednosni sudovi, odnosno kao činjenični supstrati podobni da budu vrednovani kao istiniti ili neistiniti.

¹⁸³ Županijski sud u Zagrebu, Kž-1025/2018-2 od 5. ožujka 2019.

¹⁸⁴ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 34, str. 451.

¹⁸⁵ Županijski sud u Varaždinu, Kž-429/2020-3 od 1. prosinca 2020.

¹⁸⁶ Yanchukova, E., *Criminal defamation and insult laws: An infringement on the freedom of expression in European and post-Communist jurisdictions*, Columbia Journal of Transnational Law, vol. 41, br. 3, 2003., str. 863 – 864.

¹⁸⁷ Usp. Pavišić, Grozdanić, Veić, *op. cit.* u bilj. 46, str. 521.

Nadalje, primjećuje se stupnjevost u postupanju sudova pri validaciji inkriminiranih sadržaja. Najprije se ispituje, uzimajući u obzir cjelokupni kontekst počinjenja djela, radi li se vrijednosnom sudu ili činjeničnoj tvrdnji, gdje se pri konstataciji potonjega procjenjuje je li činjenični supstrat istinit ili nije. Izostanak neistinitosti činjenične tvrdnje kao bitnog obilježja kaznenog djela, uz odsutnost namjere okrivljenika da iznosi neistinu, anulira i samo postojanje klevete kao kaznenog djela, pri čemu nije isključeno da inkriminirane (istinite) tvrdnje budu podobne za prouzročenje uvrede. Istiniti činjenični navod, ako je objektivno podoban da bude uvredljiv s obzirom na kontekst u kojem je iznesen, može ispunjavati biće kaznenog djela uvrede. Pritom je procjena takve podobnosti uvijek *quaestio facti* koja se razmatra u odnosu na subjekt zaštite s jedne strane i objektivne okolnosti i kontekst počinjenja djela s druge. Dakle, razvidno je da sud najprije utvrđuje objektivna obilježja djela (radi li se o činjeničnom navodu ili vrijednosnom sudu), a tek potom ispituje jesu li ispunjena subjektivna obilježja, tj. s kojim su ciljem izrečeni inkriminirani navodi.

U situacijama uzvratanja uvrede, zakonodavac je predvidio fakultativno oslobođenje kazne samo ako postoji vremenska koincidiranost. Navedeni kriterij je u sudskoj praksi razrađen na način da se traži da je uvreda uzvrćena "istom prilikom", uz daljnji element sadržajne i tematske korelacije iznesenih vrijednosnih sudova. Pritom nije važno da je uvreda upućena putem istog medija, već uvrede moraju neposredno prethoditi jedna drugoj i biti izgovorene u minimalnom vremenskom razmaku.

Kada je posrijedi sloboda izražavanja u kontekstu javnog i političkog djelovanja, napose političke debate, kritike tijela javne vlasti ili novinarskog rada, sudska je praksa načelnog stajališta da su javne osobe "dužne trpjeti" viši stupanj kritike od običnih građana, odnosno pokazati veći stupanj tolerancije na kritiku. No, takva će kritika biti neutemeljena i stoga predstavljati kazneno djelo protiv časti i ugleda kada nije usmjerena na javni rad i djelovanje, već isključivo na pojedinca kao privatnu osobu. Međutim, kada je uvreda počinjena u javnom interesu ili iz drugog opravdanog razloga, u taksativno navedenim situacijama propisanim zakonom, isključena je protupravnost takvog postupanja i nema kaznenog djela, čak ni kada je inkriminirani sadržaj objektivno podoban za povredu časti i ugleda.

LITERATURA

- Badrov, S., *Kaznena djela protiv časti i ugleda u hrvatskom kaznenom pravu*, Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja, vol. 41, br. 84, 2007., str. 61 – 94.
- Birks, P. B., *The early history of iniuria*, Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis, vol. 37, br. 2., 1969., 163 – 208.

- Bojanić, I., *Kaznena djela protiv časti i ugleda de lege lata i moguće promjene de lege ferenda*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 17, br. 2, 2010., str. 625 – 640.
- Bojanić, I., *Zaštita časti i ugleda i sloboda izražavanja misli u novom Kaznenom zakonu*, u: Krapac, D. (ur.), *Profili hrvatskog kaznenog zakonodavstva*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2014.
- Brenner, S. W., *Should online defamation be criminalized*, Mississippi Law Journal, vol. 76, br. 3, 2007., str. 705 – 788.
- Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Turković, K.; Munivrana Vajda, M.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Rokсандić Vidlička, S., *Kazneno pravo – Posebni dio*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2018.
- Deibel, T., *The Civil Law and the Inner Self: Roman Iniuria and the Transformation of the Private Sphere*, Journal of Civil Law Studies, vol. 16, br. 1, 2024., str. 54 – 97.
- Diaz-Bautista Cremades, A. A., *Personal injury claims*, Journal on European History of Law, vol. 11, br. 1, 2020., 44 – 52.
- Donnelly, R. C., *History of Defamation*, Wisconsin Law Review, br. 1, 1949., str. 99 – 126.
- Galiot, M.; Brzić Bahun, V., *Novinari kao odgovorne osobe kod povrede časti i ugleda*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 45, br. 1, 2024., str. 179-206. DOI: 10.30925/zpfsr.45.1.9
- Garačić, A., *Kazneni zakon u sudskoj praksi, Posebni dio*, Drugo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Organizator, Zagreb, 2009.
- Heckscher, M., *Die Privatdelikte im römischen Recht*, Inaugural Dissertation, Plötz, Hamburg, 1875.
- Herceg Pakšić, B., *Quo vadis, sramoćenje? O (ne) opravdanosti umanjenja opsega kaznenopravne zaštite časti i ugleda u Republici Hrvatskoj – povijesni, pozitivnopravni i poredbeni argumenti*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 42, br. 3, 2021., str. 799 – 815. DOI: 10.30925/zpfsr.42.3.11
- Herceg Pakšić, B., *Quo vadis, sramoćenje? O (ne) opravdanosti umanjenja opsega kaznenopravne zaštite časti i ugleda u Republici Hrvatskoj – europski standardi kao smjernice za uređenje*, Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 43, br. 1, 2022., str. 129 – 144. DOI: 10.30925/zpfsr.43.1.7
- Honsell, H.; Mayer-Maly, T.; Selb, W. (ur.), *Römisches Recht*, 4. Aufl., Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, 1987.
- Horvat, M., *Rimsko pravo*, Pravni fakultet, Zagreb, 2008.
- Humin, O., *Honor and dignity of a person: the issue of criminal law protection*, Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні

- науки, (Bilten Nacionalnog politehničkog sveučilišta u Lavovu, Serija: Pravne znanosti), vol. 4, br. 36, 2022., str. 188 – 195.
- Ishchenko, M., *The right to honor and dignity: the moral-ethical and legal aspects*, Višegrad Journal on Human Rights, 2018., str. 98 – 103.
- Jaramaz Reskušić, I.; Pavičić, M., *Iniuria u rimskom pravu*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 18, br. 1, 2011., str. 221 – 254.
- Jaramaz-Reskušić, I., *Iniuria u pretklasičnom rimskom pravu: pojam i zaštita*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 61, br. 2, 2011., str. 545 – 571.
- Mardi, H. H.; Made, W.; Tomy, M.; Sholikhin, R. A., *Criminal responsibility of the press for defamation*, Russian Journal of Agricultural and Socio-Economic Sciences, vol. 156, br. 12, 2024., str. 21 – 28.
- Maršavelski, A.; Juras, D., *Kritička analiza prijedloga pete novele Kaznenog zakona*, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 26, br. 2, 2019., str. 529 – 559.
- Novaković, F., *The Crime of Defamation in 19th Century Europe*, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 31, br. 1, 2024., str. 181 – 208. DOI: 10.54070/hlj.31.1.7
- Novoselec, P., *Kažnjavanje novinara za krivična djela protiv časti i ugleda*, Pravni vjesnik, vol. 8, br. 1-4, 1992., str. 69 – 79.
- Novoselec, P., *Sudska praksa*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 14, br. 1, 2007., str. 293 – 299.
- Novoselec, P., *Zaštita časti i ugleda u novom Kaznenom zakonu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 66, br. 4, 2016., str. 443 – 468.
- Omejec, J., *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Europskog suda za ljudska prava, Strasbourgški acquis*, 2. dopunjeno izdanje, Novi informator, Zagreb, 2014.
- Pavičić, B.; Grozdanić, V.; Veić, P., *Komentar kaznenog zakona*, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2007.
- Pavlović, Š., *Kazneni zakon: zakonski tekst, komentari, sudska praksa, pravna teorija*, 3. izdanje, Libertin naklada, Rijeka, 2015.
- Pezelj, V.; Šarac, M., *O pravu osoba u rimskom i dalmatinskom statutarnom pravu*, Pravni fakultet, Split, 2021.
- Pezo, V. (ur.), *Pravni leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007.
- Phiri, C., *Criminal Defamation Put to the Test: A Law and Economics Perspective*, University of Baltimore Journal of Media Law & Ethics, vol. 9, br. 1, 2021., str. 49 – 63.

- Riegler, E. M., *Begriff und Tatbestände der iniuria im römischen Recht*, Rechtswissenschaftliche Fakultät der Karl-Franzens-Universität Graz, Graz, 2016.
- Romac, A., *Rimsko pravo*, Pravni fakultet, Zagreb, 2002.
- Romac, A., *Rječnik rimskog prava*, Četvrto izdanje, Dominović, 2018.
- Syarif, N.; Kombi, E., *Juridical Review of Criminal Acts of Defamation*, Pranata Hukum, vol. 17, br. 1, 2022., str. 49 – 57.
- Scolari, L., *Beneficium e iniuria Rappresentazioni del dono e dell'offesa nel De beneficiis di Seneca*, La Biblioteca di CC, Palermo, 2018.
- Škiljan, D., *Terminologija: pravo*, Latina et Graeca, vol. 1, br. 38, 1991., str. 67 – 78.
- Turković, K.; Kurtović Mišić, A.; Bojanić, I.; Munivrana Vajda, M.; Mrčela, M.; Nola, S.; Roksandić Vidlička, S.; Tripalo, D.; Maršavelski, A., *Komentar kaznenog zakona*, Narodne novine, Zagreb, 2013.
- Vidaković Mukić, M., *Opći pravni rječnik*, Narodne novine, Zagreb, 2006.
- Vujović, O., *Injurija i telesne povrede u zakonu XII tablica*, Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad, vol. 45, br. 1, 2011., str. 413 – 434.
- Yanchukova, E., *Criminal defamation and insult laws: An infringement on the freedom of expression in European and post-Communist jurisdictions*, Columbia Journal of Transnational Law, vol. 41, br. 3, 2003., str. 861 – 894.

Summary

Nevena Aljinović*

CRIMINAL OFFENCES AGAINST HONOR AND REPUTATION IN DOMESTIC JURISPRUDENCE: DISTINCTION *PER SE* OR *QUAESTIO FACTI*

The Croatian legislator, through the establishment of positive law, has limited the scope of offences against honor and reputation to a binary framework, criminalizing only insult and defamation. The rights to honor and reputation are intrinsic determinants of dignity inherent in every human being; although often treated as synonyms, they differ fundamentally in the nature of their determinants, particularly in the value judgments or factual statements. This paper analyzes the normative regulation of criminal offences against honor and reputation, accompanied by a qualitative analysis of case law, with particular attention to the distinction between the value judgment, as a characteristic of insult, and the (false) factual statement as the essence of defamation. Unlike an untrue factual statement, which is subject to proof, a value judgment is not predicated on the provability of its claim but rather on its objective capacity to insult and thereby violate another's honor, which judgment is always a quaestio facti. However, case law demonstrates that a value judgment, when derived from a factual substratum, in a way that clarifies or valorizes it, forms a whole with the factual assertion and is considered the latter. The paper further considers the protection of honor and reputation in the context of public and political activity, as well as the conditions under which the illegality of an insult committed in the public interest is excluded. Additionally, the court criteria for determining the qualification of accessibility of an insult to a larger number of persons and the institute of a counterclaim as an optional basis for exemption from punishment are also discussed. The paper employs a normative-dogmatic analysis of legal provisions, interprets relevant case law, and provides a theoretical overview of the doctrine. The aim of the paper is to expound case law in the context of normative determinants of verbal offenses against honor and reputation.

Key words: verbal offenses; insult; defamation; value judgment; false factual statements

* Nevena Aljinović, Ph. D., Assistant Professor, Faculty of Forensic Sciences, University of Split, Ruđera Boškovića 33, 21 000 Split; naljinov@forenzika.unist.hr; ORCID ID: orcid.org/0000-0001-6557-2796

